

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE BASEL I, II, III KRİTERLERİNİN BANKALARA OLAN ETKİLERİ:
ZİRAAT BANKASI A.Ş ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHAMMED HARUN AKKURT

GAZİANTEP, 2016

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE BASEL I, II, III KRİTERLERİNİN BANKALARA OLAN ETKİLERİ:
ZİRAAT BANKASI A.Ş ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

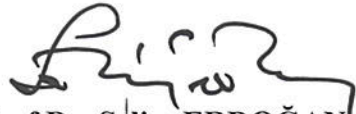
MUHAMMED HARUN AKKURT

TEZ DANIŞMANI : Doç. Dr. Filiz GÖLPEK

GAZİANTEP, 2016

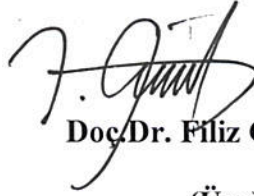
KABUL VE ONAY

Harun AKKURT tarafından hazırlanan “Türkiye’de Basel I, II ve III Kriterlerinin Bankalara Olan etkileri: TC. Ziraat Bankası Örneği” başlıklı bu çalışma 21.09.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Selim ERDOĞAN

(Başkan)

Doç.Dr. Filiz GÖLPEK

(Üye)

Doç.Dr. Mehmet ŞENTÜRK

(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. 21.09.2016

Doç.Dr. Mazlum ÇELİK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Basel I, II, III Kriterlerinin Bankalara Olan Etkileri; Ziraat Bankası A.Ş Örneği” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

21/09/2016

Muhammed Harun AKKURT

ÖZET

Bu çalışmada, Basel I, II, III kriterlerinin sermaye yeterliliği ve risk yönetimi çerçevesinde, Türkiye'deki bankalara olan etkileri, Ziraat Bankası çerçevesinde araştırılmıştır.

Araştırma evreni olarak Basel kriterleri belirlenmiştir. Çalışma' da örnek olay tarama modeli kullanılmış, konunun teorik olarak açıklandığı ve Ziraat Bankası A.Ş. uygulama örneğinin verildiği yapı oluşturulmuştur. Bankacılık sektörünün mali yapısını güçlendirmek ve dolayısıyla ekonomik istikrarın sağlanmasına katkıda bulunması amacıyla geliştirilen uzlaşılardan, getirdiği yeniliklerle, gelişmekte olan ekonomilerin bankacılık sektörleri ile Türkiye'deki bankacılık sektörüne olumlu anlamda katkısı olacağı düşünülmektedir. Ziraat Bankası A.Ş.'nin mevcut piyasa şartlarındaki kriterlere uyum çabasındaki başarısı, Türkiye'deki tüm ekonomik süreçlere tanıklık etmiş olması ve sektörü öncü bankalarından biri olması nedeniyle önemlidir.

Dünyada bankaların mali yapısının güçlü olması ülkenin finansal sistemin güçlü olduğunu göstermektedir. Türkiye'de bankalar büyüyormuş ve yüksek kar yapıyormuş gibi görülmekte sektörün büyüklüğünün karşısında karların düşük olması bankaların öz kaynak karlılıklarının az olduğunu ve sermaye yeterliliğinin sınıra yaklaştığını göstermektedir. Mevcut sermaye yeterliliği kriterlerinin aynı zamanda bankaların maliyetlerini arttırdığı da görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Basel kriterleri, sermaye yeterliliği, risk yönetimi

ABSTRACT

In this study the effects of Basel I, II, III criteria on Turkish banks by means of capital sufficiency and risk management have been studied in Ziraat Bank Inc.circumstance.

The study universe is Basel Criteria. The model of case study scanning is used and the structure of Ziraat Bank Inc. case application is formed in theoretic part The reconciliation in order to support the economic structure of banking and provide the economic stability can have positive effects on not only banking business of developing countries but also on Turkish Banking Business by the innovations. The success of Ziraat Bank Inc. to adapt the market condition criteria is important because its having witnessed the whole economic process of the country and being one of the prior banks in Turkey.

All around the world, the strong banking system shows the strong financial system. Although the banks in Turkey seem to grow and have high income, in fact their income, self-income and the capital sufficiency are at minimum level when compared to the developed banking business. The criteria of capital sufficiency also rise the outgoings of the banks.

Key Words: Basel criteria, capital sufficiency, risk management

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
TABLolar LİSTESİ.....	v
KISALTMALAR.....	vi

BİRİNCİ BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
--------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASEL KRİTERLERİNİN TARİHİ VE OLUŞUM SÜRECİ	4
2.1.Basel Kriterlerinin Tarihi.....	4
2.2.Basel Kriterlerinin Oluşum Süreci.....	4
2.2.1.Basel I Kriterleri.....	5
2.2.2.Basel II Kriterleri	6
2.2.2.1.Asgari Sermaye Yeterliliği	7
2.2.2.2.Sermaye Yeterliliği Denetimi	11
2.2.2.3.Piyasa Disiplini.....	11
2.2.3.Basel III Kriterleri	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRKİYEDEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜNE BASEL KRİTERLERİNİN ETKİSİ VE BDDK DÜZENLEMELERİ.....	14
3.1.1980 Sonrası Türkiye'deki Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı.....	14
3.2.Basel I Etkisi.....	17
3.3. Basel II Etkisi.....	17
3.3.1.Reel Sektöre Basel II Etkisi	19
3.3.2. İç Denetim Sistemleri Üzerine Basel II Etkisi.....	20
3.3.3.İşsel Derecelendirme Süreci	21
3.3.4.Konsolidasyon Açısından Mevcut Düzenleme ve Basel II/SGY	21
3.3.5.Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)	22
3.3.6.Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2)	23
3.3.7.Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR3)	23
3.3.8.I. Anket Çalışması.....	24
3.3.9.II. Anket Çalışması.....	24
3.4.Basel III Etkisi	24
3.4.1.Özkaynaklar	26
3.4.2.Sermaye Yeterliliği	27
3.4.3.Likidite oranı.....	27
3.4.4.Kaldıraç Oranı.....	28
3.5.BDDK'nın Basel II Düzenlemeleri.....	29

3.5.1. Ülke Riski Yönetimine İlişkin Düzenleme Hakkında.....	30
3.5.2. Piyasa Riskine İlişkin Düzenleme Hakkında	30
3.5.3. Operasyonel Riske İlişkin Düzenlemeler.....	31
3.5.4. Karşı Taraf Kredi Riski Hakkında Düzenleme	32
3.5.5. Faiz Oranı Riskinin Yönetimine İlişkin Düzenlemeler.....	32
3.5.6. Bankaların Sermeye ve Likitide Planlamasında Kullanacak- ları Stres Testleri.....	33
3.5.7. Bankaların Kredi Yönetimine İlişkin Düzenlemeler.....	33
3.5.8. İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Rapaoru	34
3.6. BDDK'nın Basel III Düzenlemeleri	34
4. T.C ZİRAAT BANKASI A.Ş SİSTEMİNE BASEL KRİTERLERİNİN ETKİSİ	36
4.1. Ziraat Bankası Tarihçesi	37
4.2. Ziraat Bankası'nın Sermaye Yeterliliği ve Risk Yönetimi Sürecinde Basel Etkisi.....	40
4.4.1. Sermaye Yeterliliği	39
4.4.2. Risk Yönetimi	40
4.4.3. Likidite Riski Yönetimi.....	40
4.4.4. Kredi Riski Yönetimi	41
4.4.5. Piyasa Riski Yönetimi.....	41
4.4.6. Operasyonel Risk Yönetimi	42
4.4.7. Faiz Oranı Riski Yönetimi	43
4.4.8. Bilanço Riski Yönetimi.....	44
4.4.9. 2013 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği	44
4.4.10. 2014 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği	45
4.4.11. 2015 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği	46
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	48
KAYNAKÇA.....	54

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Risk Grupları	6
Tablo 2: Basel II' de Yer Alan Alternatif Ölçüm Yöntemleri	8
Tablo 3: 2013 yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi...	46
Tablo 4: 2014 Yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi...	47
Tablo 5: 2015 Yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi...	48

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BIS	:	Bank for International Settlements (Uluslararası Ödeme Bankası)
COBİT	:	Bilgi ve İlgili Teknolojiler İçin Kontrol
CRD	:	Sermaye Yeterliliğine İlişkin Avrupa Birliği'nin 2006/48/EC Ve 2006/49/EC Sayılı Direktifleri
G-10	:	Group of Ten (11 Sanayileşmiş Ülkeler Topluluđu)
G-20	:	Group of 20 (20 Maliye Bakanı ve Merkez Bankası Başkanı Grubu)
İDES	:	İnceleme ve Değerlendirme Süreci
İSEDES	:	İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci
KKR	:	Karşı Taraf Kredi Riski
OECD	:	Organization for Economic Co-operation and Development(Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
RMD	:	Riske Maruz Değer
SYR	:	Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	:	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	:	Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TP	:	Türk Parası
YP	:	Yabancı Para

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler ve uluslararası finansal piyasaların küreselleşmesi, paranın uluslararası piyasalarda dolaşımının hızlanması, finansal rekabetin yoğunlaşması ve finansal piyasalardaki ürünlerin karmaşıklaşması sonuçlarını doğurmuştur. Bütünleşen finansal piyasaların birinde oluşan krizin zincirleme şekilde diğer piyasaları etkilemesi ve küresel krizlere yol açması sebebiyle yasal ve ekonomik önlemler alınması zorunlu hale gelmiştir. Bu çerçevede finansal piyasaların en önemli aktörlerinden ve aracılardan olan bankaların finansal krizlerle dayanıklılıklarının artırılması, mali yapılarının güçlenmesi ve şeffaflıklarının artırılması için bankacılık sektöründe yeni kurallar oluşturulma ihtiyacını doğmuştur bu sebeple 1974'te (Uluslararası Ödeme Bankası) BİS bünyesinde Basel komitesi kurulmuştur.

Basel kriterlerinde sermaye yeterliliğinin önemi her ülkede farklı düzenlemeler bulunmasından kaynaklanan rekabet eşitsizliğini ortadan kaldırmaktır. Basel kriterleri bankaların sermaye yapısının ve kalitesinin iyileştirilmesi için gerekli düzenlemeleri ortaya koymuştur. (Sermaye Yeterliliği Rasyosu) SYR'nin hesaplanabilmesi için ve bilançolardaki karmaşıklıkların artması nedeniyle sırasıyla kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk hesaplamalara dahil edilmiştir.

Tez çalışması giriş ve sonuç bölümü olarak beş bölümden oluşmaktadır. Bu çerçevede ikinci bölümünde; Basel tarihi hakkında genel bilgiler, oluşum süreci içerisinde Basel I kriterleri, Basel II ve yapısal bloklarını oluşturan asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliği denetimi ve piyasa disiplinine ilişkin bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmış, son olarak Basel III kriterleri ve getirdiği yenilikler açıklanmaya çalışılmış. Üçüncü bölümde; Bankacılık sektörünün 1980'den günümüze genel tarihi, Basel I, II, III kriterlerinin sektöre etkileri, ilave olarak Basel II' ye ilişkin sektörün uyum çalışmaları ve Basel III' ün getirdiği önceki kriterleri tamamlayıcı nitelikteki düzenlemeler araştırılmıştır. Dördüncü bölümde; Ziraat Bankası A.Ş için Basel kriterlerinin etkileri, sermaye yeterliliği ve risk yönetimine ilişkin bankanın uygulamaları son olarak sermaye yeterliliğine ilişkin finansal tablolar açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç bölümünde ise; Basel kriterlerinin getirdiği yeniliklerin sonuçları açıklanmış, bankanın mali yapısına getirdiği yenilikler, bankanın sermaye yeterliliği oranına ulaşmadaki başarısı, kriterlerin bankanın finansman maliyetleri ve faiz marjları

üzerindeki etkisi, sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerin karlılık üzerindeki baskıları ve bu baskılarla nasıl başa çıkıldığı hakkındaki konular yorumlanmıştır.

Bankacılık, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'deki finans sektörünün en önemli fon sağlayıcılarından. Günümüzde ülkelerin finansal güçleri bankaların ne kadar güçlü olduğuyla ilişkilendirilmektedir. Bankacılık sektöründeki olumlu-olumsuz tüm gelişmeler reel sektörü ve günlük yaşamı etkilemektedir. Bu çalışmada bankaların mali yapısını ve bilançosunu etkileyen sermaye yeterliliği, risk yönetimi ve denetimi vb. konuların Basel kriterleri dikkate alınarak oluşturulduğu ve geliştirildiği araştırılmış, bankacılık sektörünün en köklü, mali yapısı güçlü, Türkiye'nin bütün krizlerini tecrübe etmiş, kamu bankası olması sebebiyle krizlerden dolayı batan bankaları bünyesine almış bir banka olmasından dolayı Ziraat Bankası A.Ş çerçevesinde Basel kriterlerinin Türk bankacılık sistemine etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu konunun tez olarak seçilmesinin nedeni; Basel kriterlerinin oluşumunu incelemek bu kriterlerin Türk bankacılık sektörüne Ziraat Bankası A.Ş özelinde etkilerini ortaya koymaktır aynı zamanda bankaların Basele ilişkin yasal düzenleme ve bu düzenlemelere ilişkin alt yapı çalışmaları ele alınmıştır.

Araştırmanın alt problemleri; Basel kriterlerinin nasıl oluştuğu, Basel'in sermaye yeterliliği ve risk yönetimine getirdiği yenilikler, kriterlerin Türkiye'deki bankacılık sektörüne etkileri, kriterlere ilişkin BDDK'nın düzenleme ve çalışmaları, Ziraat Bankası A.Ş'nin Basel kriterleri çerçevesinde, sermaye yeterliliği ve risk konuları hakkında neler yaptığı şeklinde sıralanmıştır.

Bu tezin ana amacı Basel kriterlerinin Ziraat Bankası A.Ş çerçevesinde bankanın sermaye yeterliliği ve risk yönetimi üzerindeki etkilerini ve kriterlere uyum başarısını araştırmaktır.

Türkiye'de özellikle son dönemde bankaların mali yapılarının güçlü olduğundan sermaye yeterliliği ve risk yönetimi açısından elde edilen başarılı politikalardan bahsedilmektedir fakat bu başarıların altında yatan düzenlemeler ve standartların Basel kriterlerine uyum süreciyle paralel gittiği oldukça az bir kesim tarafından bilinmektedir. Türkiye'nin en büyük, en köklü tarihe sahip bankası olan Ziraat Bankası A.Ş özelinde Basel kriterlerinin incelenmesi kriterlerin bankacılık sektörü ve güçlü bir ekonomik sistem için ne kadar önemli olduğunu ortaya koyacaktır.

Araştırma komitenin yayınladığı raporlardan, bu raporların Türkiye'ye uyarlanması için yapılan çalışmalar ve çevirilerden, BDDK, TBB ve Ziraat bankası A.Ş'nin faaliyet raporlarından, bu alanda yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Çalışma hazırlanırken Basel düzenlemelerinin risk yönetimi ve sermaye yeterliliği çerçevesinde tümden gelinerek kriterlerin oluşturulduğu Basel komitesinden başlamak üzere Türkiye'deki etkilerinden ve son olarak Ziraat Bankası A.Ş çerçevesinde etkileri betimlenerek anlatılmaya çalışılmıştır. Sermaye yeterliliğinin başarıya ulaşip ulaşmadığını anlayabilmek için bankanın sermaye yeterlilik rasyosunu gösteren tablolar yıllar bazında açıklanmıştır.

Araştırmada Basel kriterlerine getirilen eleştirilerden, uluslararası alanda kriterlere uymayan ülkelerden ve bankalardan bahsedilmemiştir. Ziraat Bankası çerçevesinde Basel'den bahsedebilmek için genel anlamda Türkiye'deki bankacılık sektöründen ve BDDK'nın düzenlemeleri baz alınarak ilerlenmiştir. Araştırmaya Basel kriterlerinin sermaye yeterliliği ve risk yönetimi ve denetimi çerçevesinde ele alınmakla birlikte temerrüt riskleri, menkul kıymetleştirme, teminatlı işlemler gibi konuları tek bir araştırmada yürütülemeyecek kadar katmaşık olduğundan, araştırmanın oluşturulma süresinin sınırlılığı da göz önüne alınarak kapsam dışı bırakılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. BASEL KRİTERLERİNİN TARİHİ VE OLUŞUM SÜRECİ

Bu ana başlık altında; Basel kriterlerinin tarihi, kriterlerin oluşum süreci, alt başlıklarda ise; Basel I-II-III kriterleri, asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliği denetimi, piyasa disiplini konuları incelenecektir.

2.1. Basel Kriterlerinin Tarihi

1970’li yıllardaki petrol krizi, uluslararası borç krizi ve aşırı döviz ticareti sonucu meydana gelen önemli banka iflasları sonrasında Uluslararası Ödeme Bankası (BIS), uluslararası bankacılık faaliyetleri ve sınır ötesi sermaye akımlarının düzenlenmesine odaklanmış, Basel Komitesi de bu doğrultuda kurulmuştur (Ayan, 2007: 30).

Komite bankaların denetimi için uluslararası bir standart sisteminin oluşturmasını amaçlamaktaydı ancak yabancı bankaların denetlenmesinde eksiklikler olabileceğinden 1975 yılında bu denetim boşluklarını kapatmak için “Principles for the Supervision of Banks’ Foreign Establishments” adlı konkordato yayınlamıştır. Mayıs 1983’de konkordato bankaların yabancı kuruluşları için yeniden düzenlenmiştir. Konkordato bankaların yabancı kuruluşlarının tedbirli davranışlarını ve sağlamlığını izlemek için bankacılık denetim otoritelerinin sorumlulukları ile mahsusen ilgilenir (BIS, 2015: 1-2).

Tüm bu gelişmeler çerçevesinde, İsviçre’nin Basel kentinde, BIS’in bünyesinde uluslararası bankacılık alanında ortak düzenlemelere gitmek, uluslararası bankacılık sisteminde güvenliği sağlamak, bankaların genel olarak denetlenebilmelerine imkân verecek teknikleri geliştirmek, ulusal denetim otoritelerine yol göstermek vb. amaçlarıyla “Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Otoritesi (Basel Comitee on Banking Suprvision)” oluşturulmuştur. Komiteye üye ülkeler, hem kendi merkez bankaları hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kurumlar tarafından temsil edilmektedir (Cengiz, 2013: 3-4).

2.2. Basel Kriterlerinin Oluşum Süreci

Uluslararası finansal piyasaların küreselleşmesi ile birlikte finansal piyasalarda meydana gelen krizlerin diğer finansal piyasaları da kolayca etkilediği görülmektedir. Bunun bir neticesi olarak tüm dünyada kabul görmüş bazı standartların uluslararası düzenleyici ve denetleyici bir kurulun gözetiminde oluşturulması gerekliliği ortaya

çıkmiştir. Bu ihtiyacı karşılayabilmek için G-10 ülkelerinin merkez bankaları tarafından oluşturulan Basel Komitesi tavsiye niteliğinde uluslararası standartlar oluşturmaya başlamıştır (Varlık, 2010: 4).

Basel Uzlaşıları modern bankacılığa yön veren, sektörün risklerini ölçmesinde ve bu risklerin yönetilmesinde kılavuzluk eden kurallar bütünüdür. Komite, benzer yaklaşım ve standartları uygulayan kurumlar arasında yakınlaşmayı sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak bu yaklaşımların ilgili ülkelerin bünyelerinde ne şekilde uygulanacağı tamamıyla ülkelerin kendi düzenleyici otoritelerine bırakılmıştır. Komite tarafından bütün ülkelerin görüşlerinin de alınması yoluyla oluşturulan kurallar uluslararası alanda genel kabul görmüş ve bankacılık sektörünün evrensel standartlarını oluşturmuştur (Ercan, 2010: 6).

2.2.1. Basel I Kriterleri

Başlangıçta farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbiri ile uyumlu hale getirerek, uluslararası bir sektör standardı oluşturmak üzere, 1988 yılında, Basel I olarak anılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı olarak yayımlanmıştır (Baysal, 2007: 8).

Basel I'de Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) 'klüp kuralı' şeklinde tanımlanmış olan uygulamadan dolayı OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine %0, üye ülkelerin bankaların olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Buna karşın OECD üyesi olmayan ülkeler için %100 risk öngörülmüş olması nedeniyle düzenlemenin hayata geçmesi ile birlikte eleştirilere neden olmuştur (Erkek ve Dede, 2008: 3).

Basel I, yani Sermaye Yeterlilik Uzlaşısı, uluslararası faaliyet gösteren bankaların riskli faaliyetleri ile ellerinde tuttukları sermaye arasında bir ilişki kurmaya çalışmıştır. Buna uygun olarak da Basel I'de 'Cook Rasyosu' diye bilinen bir sermaye yeterliliği tanımı yapılmıştır (Atiker, 2005: 2):

$$\text{Sermaye yeterliliği: } \frac{\text{Öz kaynaklar}}{(\text{kredi riski} + \text{piyasa riski})} = \%8 \dots \dots \dots (1)$$

Sermaye Yeterlilik rasyosunda yer alan toplam sermaye yeterlilik miktarı şöyle hesaplanmaktadır (Ay, 2014: 51-52):

- Ana sermaye (ödenmiş sermaye + dağıtılmış karlar)
- Katkı sermayesi (karşılıklar + rezervler + fonlar)

- Üçüncü kuşak sermaye (sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri krediler)
- Sermayeden indirilen değerler (aktifleşmemiş giderler + mali iştirakler)

Cook rasyosunda belirtilen varlıklar ve risk ağırlıkları ile ilgili tablo şöyledir (Tablo 1).

Tablo 1: Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Risk Grupları (%)

Basel I (Cook Rasyosu)	
Varlıklar	Risk Ağırlığı (%)
Ana sermaye	0
Katkı sermaye	20
Üçüncü kuşak sermaye	50
Sermayeden indirilen değerler	100

Kaynak: Atiker, M. (2005). *Basel-I ve Basel-II 2005*. Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi Sayı:417/08

2.2.2. Basel II Kriterleri

Son yıllarda mali piyasaların hızla gelişmesi, işlemlerin çeşitlenmesi ve karmaşıklaşması, art arda karşılaşılan finansal krizler sonucu, Basel I kriterleri yetersiz kalmıştır. Bunun sonucu olarak, Haziran 2004 yılında yapılan sayısal etki çalışması ile nihai hale getirilen, büyük ve köklü değişiklikleri içeren Yeni Sermaye Uzlaşısı Basel II geliştirilmiştir (Aras, 2006: 12).

Komitenin sermaye yeterliliği düzenlemesinin gözden geçirilmesi amacına yönelik ilk dönem önerilerinin Haziran 1999'da yayımlanmasından sonra, tüm üye ülkelerde kapsamlı bir istişare süreci başlatılmış ve iletilen öneriler dünya çapında denetim otoritelerine dağıtılmıştır. Komite, Ocak 2001 ve Nisan 2003'te görüş alışverişi ve istişare için ek öneriler yayımlamış; bu önerilerle ilgili üç sayısal etki çalışması yapmıştır. Bu çabalar sonucunda, özgün önerilere çok önemli katkı ve ilaveler yapılmıştır. Düzenleme ve içindeki standart, G-10 ülkelerinin Merkez Bankası başkanları ve Bankacılık Denetleme Kurumu başkanlarınca uygun bulunmuştur. Basel II sermaye uzlaşısı olarak adlandırılan doküman 2004 yılında, gözden geçirilmiş kapsamlı versiyonu ise 2006 yılında BIS tarafından yayınlanmıştır (Aykut, 2008: 3).

Sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında, 1988 yılında yayımlanmış bulunan ilk uzlaşya göre köklü değişiklikleri önermesinin yanı sıra “denetim otoritesinin incelemesi” ve “piyasa disiplini” hususlarına özel önem atfetmesi sebebiyle, Basel II hem bankalar hem de düzenleme/denetleme otoriteleri için özel gayret gerektiren bir alan ve yeni bir süreç (challenge) olarak değerlendirilmektedir. Yeni Uzlaşya, temel olarak bankaların denetim ve gözetiminde daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplini ve dolayısıyla küresel düzeyde sürdürülebilir bir finansal istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede, “Yeni Uzlaşya”, uluslararası alanda sermaye yeterliliğinin yakınsamasında uygulanması gereken salt kurallar kümesi olmayıp aynı zamanda bankacılık otoritelerinin finansal sistemlerine daha bütünleşik bakmalarını özendiren bir yaklaşımdır (Yayla ve Kaya, 2005: 3).

Basel II basiretli bir sermaye yeterliliği düzenlemesi, denetim ve piyasa disiplininin tesisi için sağlam temeller oluşturmayı ve risk yönetimini ve finansal istikrarı daha da geliştirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu düzenlemenin üç temel ayağı (pillar) şöyledir (Kaptan, 2008: 17):

- Asgari sermaye gereği (Pillar I)
- Sermaye yeterliliği denetimi (Pillar II)
- Piyasa disiplini (Pillar III)

2.2.2.1. Asgari Sermaye Yeterliliği

Bankalar açısından beklenmeyen zararlara karşı banka bünyesinde bulundurulan sermayenin önemi büyüktür. Bankalar üstlendikleri risklere oranla belirli miktarda sermayeye sahip olmalıdırlar. Bankaların en temel faaliyetlerinden biri olan kredi verme faaliyetlerinde yasal kredi limitlerine uygun bir şekilde hem de rekabet edebilecek bir ölçekte devam ettirebilmeleri için yeterli sermayeye ihtiyaçları vardır. Bankalar her ne kadar yabancı kaynaklı çalışıyor olsa da yasalar nedeniyle belirli oranda sermaye tutmak zorundadırlar. Bankalar bünyelerinde tuttıkları sermaye ile hem kendilerini hem de müşterilerini rahat durumda tutarlar. Çünkü bankaların kredibilitelerinin iyi olması demek sermayelerinin de iyi olması demektir. Sermaye yapıları güçlü olan bankalar piyasalarda belirli bir güven düzeyine sahiptirler ve bununla beraber rating kuruluşlarından da iyi derecede kredi notu alabilirler ve bu sayede ulusal ve uluslararası piyasalardan bankanın menfaatlerine daha uygun borçlanma imkânı elde ederler. Kriz

durumlarında sermayesi güçlü olan bankalar piyasadaki kişilerin ve kurumların bankalardan ani para çekişlerine karşı likidite sıkıntısı içerisine girmezler çünkü bu tarz bankalar serbest sermayelerini daha düşük getirili ancak daha likit plasmanlarda değerlendirebilirler. Bankaların bu özellikleri kriz durumlarında daha az zararla karşılaşmasını sağlar aynı zamanda bankalar bu durumlardan prestij kazanarak çıkarlar (Karabıçak, 2011: 53).

Her ülkeye ait bankacılık sektörünün farklı yapı ve parametrelere sahip olacağı gerçeği ve bu nedenle bankalar arası haksız rekabetin oluşmamasının istikrarlı finansal sistemin tesisi amacına daha iyi hizmet edeceği düşüncesiyle, Basel II' de, birçok farklı konu ulusal denetim otoritesinin insiyatifine bırakılarak, bu konuların uygulanmasında bankalara esneklik sağlanması amaçlanmıştır (Okar, 2008: 29).

Basel I' de de olduğu gibi %8 olan sermaye yeterlilik rasyosu Basel II' de şu şekilde açıklanmaktadır (Zyfi, 2011: 14):

Sermaye yeterliliği oranı: Sermaye tabanı / kredi riski + operasyonel risk + piyasa riski = %8.....(2)

Basel II sermaye yeterliliğinin hesaplanması amacıyla alternatif risk ölçüm yöntemleri kullanılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Basel II' de Yer Alan Alternatif Ölçüm Yöntemleri

Risk Ölçüm Yöntemleri			
Kredi Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Internal Ratings Basel Approach-IRB)	
		Temel Yaklaşım	Gelişmiş Yaklaşım
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Modeller Yaklaşımı (Internal Models Approach)	
Operasyonel (Faaliyet) Risk	Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach)	Standart Yaklaşım (Standardized Approach)	İçsel Ölçüm Yaklaşımı (Internal Measurement Approach)

Kaynak: Aras, G. (2006). Basel II sermaye yeterliliği düzenlemelerin kobiler üzerine etkileri. İstanbul: s:16

Sermaye yeterliliği düzenlemelerinde her zaman kendine yer bulmuş olan kredi riski, borçlu tarafın yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda bankanın zararlı karşılaşma olasılığını ifade etmektedir. Çok sayıda ve farklı özellikte borçlu tarafla değişik kredi ilişkileri içerisinde bulunulması, kredi riskinin de farklı biçimlerde ortaya

çıkmasına neden olmaktadır. Riskin ölçülebilmesi için karşı tarafın ödeme aczine düşme (temerrüt) ihtimali ve böylesi bir durumda oluşacak kayıp tutarı iyi tespit edilmelidir. Kredi riskine esas tutarın hesaplanması için standart yaklaşım, temel içsel derecelendirme yaklaşımı ve gelişmiş (ileri) içsel derecelendirme yaklaşımı başlıkları altında üç yöntem önerilmiştir (Muzır, 2011: 91-92).

Basel II' de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel II' de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (ör. Standard & Poors, Fitch, Moodys, vb.) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır (BDDK, 2005: 2).

Kredi riski için katılımcı bankalar tarafından Standart Yaklaşım (SA) ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA) kullanılmıştır. SA'da temel olarak alacakların tabi olacağı risk ağırlığı karşı tarafa ECAI'larca verilen derecelendirme notları dikkate alınarak belirlenmektedir. SSA ise SA yaklaşımın daha basitleştirilmiş halidir. SSA kapsamında risk ağırlıkları ECA'lar tarafından ülkelere verilen derecelendirme notları kullanılarak belirlenmektedir. Basel II'de bankaların SA veya SSA yaklaşımlarını kullanacağına ilişkin kriterler belirtilmemekle birlikte bankaların faaliyetlerinin büyüklüğü ve risk yönetim sistemlerinin gelişmişlik seviyesi kullanılacak yöntemin belirlenmesinde temel kriter olarak belirtilmektedir (BDDK, 2004: 18).

Piyasa riskinde, fiyatlar piyasalarda bulunan likidite seviyesinin durumuna göre de değişim göstereceği için, bankaların karşı karşıya kalacakları riskler de artar veya azalır. Likiditenin bol olduğu dönemlerde faiz oranlarında düşme eğilimi olduğundan hisse senedi fiyatlarında artış yaşanabilir. Ayrıca elinde sabit fiyatlı borçlanma araçları bulunduran bankalar faizlerin düşme eğilimi içinde olduğu dönemlerde alacaklı iseler karlı, ancak borçlu iseler zararlı çıkacaklardır. Bu nedenle bankaların piyasa riskini yönetebilmek için iyi düzenlenmiş, tam yetkili fon yönetimleri ve aktif-pasif yönetimlerine gereksinimleri vardır (Bekdaş, 2006: 10).

Ocak 1996'da sermaye yeterliliği hesaplamasına dâhil edilen ve 1997 yılı sonundan itibaren uygulamaya konulan piyasa riski ile ilgili unsurlar iki ana gruba ayrılmış olup şöyledir (Özçam, 2004: 5):

- Bankanın kısa vadede alım-satım amaçlı elinde tuttuğu faize dayalı araçlar ile hisse senetlerinden kaynaklanan riskler.

- Bankanın bütünü için var olan döviz kuru ve emtia riski.

Piyasa riskine ilişkin Standart Yaklaşım'da, piyasa riski üç temel bileşenin toplamı (faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski ve kur riski) olarak hesaplanmaktadır. Bu bileşenlerin her bir için genel piyasa riski ve opsiyon riski hesaplanırken, faiz oranı riski ve hisse senedi pozisyon riski için ayrıca spesifik risk hesaplaması yapılmaktadır. Bu kapsamda genel piyasa riski, piyasalardaki genel hareketler dolayısıyla faiz oranlarında, hisse senedi fiyatlarında veya kurlarda meydana gelebilecek olası fiyat dalgalanmalarının etkilerini dikkate almakta, spesifik risk ise genel piyasa hareketlerinin ötesinde, bankanın portföyünde bulundurduğu menkul kıymetleri ihraç eden tarafların kredi kalitelerinin bozulmasından kaynaklanan olası fiyat hareketlerinin etkilerini dikkate almaktadır. Öte yandan opsiyon riski opsiyon sözleşmelerinden veya opsiyon hakkı içeren diğer işlemlerden kaynaklanan doğrusal olmayan risklerin etkilerini dikkate almaktadır (BDDK, 2004: 16-17).

Riske Maruz Değer (RMD): Riske maruz değer, belirli bir süre içerisinde elde tutulan bir portföyün değerinde, piyasa fiyatları veya faiz oranlarındaki dalgalanmalardan dolayı, belirli bir olasılık dâhilinde meydana gelmesi tahmin edilen maksimum değer kaybıdır (Şatana, 2009: 22).

Operasyonel risk, bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riski olarak tanımlanabilir. Operasyonel risk ölçümü için üç farklı yöntem önerilmektedir; temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve gelişmiş ölçüm yaklaşımı. Temel gösterge yaklaşımı, en basit ve uygulaması en kolay yöntem olmasına rağmen, risk yönetimi sistemleri hakkında bankalar arası herhangi bir ayırım gözetmediğinden, gelişmiş bankalar bu yöntemi kullanmama eğilimindedir. Bu yönetime göre, operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye miktarı bankanın son üç yıllık brüt gelirleri ortalamasının %15'i kadardır. Burada tanımlanan brüt gelir, bankanın faiz gelirleri ve giderleri farkı ile faiz dışı gelirleri ve giderleri farkının farkına eşittir. Ancak brüt gelir hesaplanırken; provizyonlar, olağanüstü gelir/giderler ve menkul kıymet satışından doğan kar/zararlar dâhil edilmez. Standart yöntemde; bankanın toplam brüt gelirleri sekiz farklı faaliyet koluna ayrıştırılır ve her faaliyet kolu %12-18 arasında değişen risk ağırlıkları ile çarpılarak toplanır. Gelişmiş ölçüm yaklaşımında ise, ayrıştırılmış her bir

farklı faaliyet alanı için yedi farklı risk alanı belirlenir ve her bir farklı faaliyet alanının her bir farklı risk alanı, bankanın kendi geçmiş gözlemlerine dayalı ve önceden belirlenmiş bir risk ağırlığı ile çarpılıp toplanarak, operasyonel risk için sermaye gereksinimi hesaplanır (Teker vd, 2005: 47).

2.2.2.2. Sermaye Yeterliliği Denetimi

Sermaye yeterliliği çerçevesinin ‘sermaye yerliliğinin denetimi’ süreci olup bu süreç, gözetim ve denetim otoritesinin bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve strateji ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetim yapılması gerekmektedir. Bundan beklenen ise, Gözetim ve Denetim otoritesinin, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda erken müdahale edilebilmesini sağlamaktır. Gözetim ve Denetim otoritesi, bankalardan asgari sermaye yeterliliği oranından daha fazla bir sermaye bulundurmalarını talep edebileceklerdir. Bunun yanı sıra yeni çerçeve, banka yönetiminin bir iç sermaye değerlendirme süreci geliştirmesi ve bankanın risk profili ve çevresi ile doğru orantılı hedefler belirlenmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Bu içsel risk değerlendirme süresinde, amaca ve kurallara uygunluğunu denetlenmekten de sorumlu olması önerilmektedir (Yıldız, 2007: 33-34).

Yeni düzenleme gözetim ve süreci için belirlenen ilkeler şöyledir (TBB, 2002: 9):

- Bankalar sermaye seviyelerini koruyacak stratejiler geliştirmek ve risk profilleri ile sermaye yeterliliklerini ilişkilendiren bir süreç geliştirmekle yükümlüdürler.
- Denetim otoritesi bu süreç ve stratejileri incelemeli, değerlendirmeli, izlemeli ve gerektiğinde müdahale etmelidir.
- Denetim otoritesi bankaların asgari sermaye yeterliliğine sahip olmasını sağlamalıdır.
- Denetim otoritesi sermaye yeterliliği asgari oranın altına inmeden önce erken müdahalede bulunmalıdır.

2.2.2.3. Piyasa Disiplini

Yeni sermaye yeterlilik standardının son bileşeni piyasa disiplini. Bu bileşen hiçbir düzenleme yapılmadığında, piyasa güçlerinin bankaların aşırı risk almalarını engelleyecek mekanizmalar geliştireceği gerçeğinden hareket ederek

oluşturulmuştur. Bankaların, mali durumları hakkındaki bilgileri, yatırımcıların zamanında ve doğru şekilde bilgilendirmesi amacıyla kamuoyuna açıklaması gerekmektedir. Bankalar özel durumlar nedeniyle daha erken bilgilendirme yapmak zorunda kalmazlarsa, periyodik olarak altı ayda bir kamuoyunu bilgilendirmekle yükümlüdürler (Aramaz, 2008: 30).

2.2.3. Basel III Kriterleri

Basel Bankacılık komitesinin krize ilk tepki olarak yayınladığı çalışma, Temmuz 2009 tarihindeki piyasa riskindeki aksaklıklar ve menkul kıymetleştirmelerden doğan sorunların giderilmesine yönelik dokümanlardır. Komite bu doğrultuda bir reform ihtiyacını ortaya koymuş ve bu durum Ekim-2009'daki G-20 zirvesinin en önemli konularından biri olarak ele alınmıştır. Komite; G-20 tarafından bu zirvede kendisine verilen görevler doğrultusunda bir reform paketi hazırlayarak Eylül 2010 tarihinde kamuoyuna açıklamıştır. Bu çalışma komite tarafından sunulan üçüncü reform paketi olmasından dolayı Basel III olarak adlandırılmıştır (Sarıgül, 2012: 42).

Basel III Düzenlemeleri ile getirilen en önemli değişiklik, finansal krizlerin önüne geçilmesini sağlamak üzere “döngüsellik karşıtı sermaye tamponu” ve “sermaye koruma tamponu” uygulamalarının hayata geçirilmesidir. Bu yönüyle bakıldığında Basel III' ün ilave sermaye ihtiyacı doğurmasına bağlı olarak belirli bir dönem itibarıyla bankaların öz kaynak kârlılıklarını olumsuz etkileyeceği düşünülse de, orta vadede finansal sistemin daha da güçlenmesine bağlı olarak ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir (Şahin, 2013: 163).

Bankacılık düzenlemelerinin uluslararası düzeyde uyumlaştırılmasına yönelik en önemli girişim Basel Uzlaşmaları olmuştur. Basel Uzlaşmalarının temelinde bankaların yeterli sermaye oranlarına sahip olmasını sağlayacak kuralların tesis edilmesi yatmaktadır. Böylece, faaliyetleri kapsamında çeşitli risklere maruz kalan bankaların iflas durumlarıyla karşı karşıya kalmasının ve münferit banka iflaslarının yayılarak finansal istikrarı tehdit eder hale gelmesinin önlenmesi amaçlanmıştır. 2007 yılında ABD'de başlayan Küresel Finans Krizi zamanla giderek yayılmış ve etkilerini dünyanın dört bir tarafında hissettirmiştir. Kriz sadece finans sektöründe değil, reel ekonomi üzerinde de güçlü sarsıntılara neden olmuştur. Daha önce Basel I ve Basel II olarak gelişen uluslararası bankacılık düzenlemelerinde kriz sonrası değişiklik ihtiyacı

gerekmiş ve nihayetinde Basel III üzerinde uzlaşuya varılmıştır. Basel III, ilk iki uzlaşıda belirlenen sermaye tanımlarını ve sermayeye ilişkin asgari oranları güncellemiş, sermaye tamponu uygulamasını tesis etmiş, banka likiditeleri ile kaldıraç oranlarına ilişkin asgari sınırları belirlemiştir. Basel III'e geçiş süreci 2013 yılı itibarıyla başlamış olup, 2019 yılına kadar tamamlanması öngörülmektedir (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2013: 1).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TÜRKİYEDEKİ BANKACILIK SEKTÖRÜNE BASEL KRİTERLERİNİN ETKİSİ VE BDDK DÜZENLEMELERİ

Tezin üçüncü bölümünde 1980 sonrası Türkiye'deki bankacılık sektörünün genel yapısı, Basel I etkisi, Basel II etkisi başlığı altında ise; reel sektör ve içsel denetim etkisi, içsel derecelendirme, konsildasyon açısından düzenleme, SGY, QIS/TR/TR2/TR3 sayısal etki çalışmaları, I. ve II. anket çalışmaları. Basel III etkisi başlığı altında ise; Öz kaynaklar, sermaye yeterliliği, likitide oranı, kaldıraç oranı. BDDK'nın Basel II düzenlemeleri başlığı altında; Ülke riski yönetimine ilişkin düzenleme, piyasa riskine ilişkin düzenleme, operasyonel riske ilişkin düzenlemeler, karşı taraf kredi riskine ilişkin düzenleme, fazi oranı riskine ilişkin düzenlemeler, bankaların sermaye ve likitide planlamasında kullanacakları stres testleri, bankaların kredi yönetimine ilişkin düzenlemeler, içsel sermaye yeterliliği değerlendirme süreci raporu. BDDK'nın Basel III düzenlemeleri incelenecektir.

3.1. 1980 Sonrası Türkiye'deki Bankacılık Sektörünün Genel Yapısı

Türkiye, 1980 sonrası dönemde dışa açık bir piyasa ekonomisi olmanın koşullarını geliştirmiş ve uygulamıştır. Bu dönemde dış ticaret serbestleştirilmiş, ihracata yönelik sanayileşme stratejisi benimsenmiş, mali piyasaların yeniden yapılandırılması ve geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. 1989 yılında uluslararası sermaye hareketleri tamamen serbest bırakılmış, kamu kesiminin yeniden yapılandırılması çerçevesinde özelleştirme girişimleri hızlandırılmıştır. Bütün bu yapısal değişimlerin istikrarlı bir politik ortamda yapılması değişim sürecini geciktirmiş, bu dönemde makroekonomik sorunların yanında çeşitli yapısal sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların en önemlileri; yüksek enflasyon, imalat sanayisindeki yatırım eksikliği, özellikle rekabet ortamını geliştirecek değişikliklerin gerçekleştirilmesinin yarattığı verimlilik düzeyindeki yavaş gelişme, kamu finansman dengesindeki bozulma sonucu mali piyasaların baskı altında kalması ve reel faizlerin yükseltilmesidir (Hepaktan, 2008).

Türkiye ekonomisi 1990' lı yıllarda istikrarsız bir büyüme performansı göstermiş, yurtiçi tasarruf açığı büyümüş, kamu kesimi dengesi hızla bozulmuş, enflasyon yüksek bir düzeyde seyretmiş ve kronik bir hal almış, reel faiz oranları makul ölçülerin çok üzerinde kalmış, işsizlik artmıştır. Hızla büyüyen iç dengesizlikler dış

dengeinin de bozulmasına neden olmuştur. Dış ticaret açığı ve cari işlemler açığı hızla büyümüştür. Buna karşılık Türkiye'nin uluslararası piyasalardan borçlanma imkanı kısa vadeli olmuş, uluslararası piyasalarda yaşanan krizlerin de etkisiyle sınırlanmıştır. Yurtiçi tasarrufların yetersiz olması yanında mali sistemin de küçük olmasına bağlı olarak artan kaynak ihtiyacının karşılanmasında ciddi güçlükler ortaya çıkmıştır. Makro dengesizliklerin giderilmesini sağlayacak politikaların uygulanmasındaki gecikmeler beklentileri olumsuz yönde etkilemiş, fiyatlar, faiz oranları ve kurlar üzerinde önemli bir baskı oluşmuştur. 2001 yılında yaşanan krizin de etkisiyle mali piyasaların işlevi önemli ölçüde aksamıştır. Bu durum diğer piyasaları da olumsuz etkilemiştir (Bankacılık Dergisi, 2002: 4).

Yeniden yapılanma ve uluslararası piyasalarla bütünleşme çabalarına paralel olarak, Türkiye'deki bankaları da gerek kurumsal yapılarında, gerekse sundukları hizmet ve ürün kalitesinde önemli değişiklikler gerçekleştirmişlerdir. Böylece "Bankacılık Sektörü", Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve düzenlemeler itibariyle AB'ye uyuma hazır sektörlerin başında yer almaktadır (Baş, 2010: 81-82).

2002 yılında bankacılık sistemindeki yeniden yapılandırma sürecine ilişkin en önemli gelişme, önceki yıl para ve sermaye piyasalarında yaşanan kriz ve ekonomik faaliyetin hızla daralmasının da etkisiyle önemli ölçüde zarar gören bankacılık sisteminde derinleşen sorunların çözümü ve banka sermayelerinin güçlendirilmesi amacıyla uygulamaya konulan özel program olmuştur. Program kapsamında özel bankalara sermaye desteğinin sağlanması yanında krizin de etkisiyle ödeme gücü olumsuz etkilenen; ekonomiye katma değer yarattığı düşünülen reel sektör firmalarının faaliyetlerini sürdürmeleri ve ödeme güçlerini yeniden kazanmaları için finansal yeniden yapılandırma programı başlatılmış, varlık yönetim şirketlerinin kurulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. 31 Ocak 2002 tarihinde 4743 sayılı "Mali Sektöre Olan Borçların Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile özel sermayeli bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi ve kamu desteği sağlanması ile şirketlerin bankalara olan borçlarının yeniden yapılandırılmasının yasal çerçevesi oluşturulmuştur (Bankacılık Dergisi, 2003: 14).

Bu yıl içerisindeki önemli gelişmelerden birisi de mevduata getirilen tam güvencenin kaldırılması ve sigorta kapsamının sınırlandırılması olmuştur. Ekonomideki iyileşme sürecinin takip eden yılda da devam etmesi hem yerleşik hem de yabancı yatırımcıların yerel para cinsinden yatırım araçlarına olan talebi arttırmıştır. Yeniden

yapılandırma süreciyle birlikte, bankacılık sektörü yapısal anlamda güç kazanmaya devam etmiştir. 2007 yılına kadar görülen istikrarlı büyüme dönemi bankacılık sektörü açısından dikkat çekici olmuştur. 2008 yılında yaşanan küresel krizlere rağmen sektörün rekabet yapısının güçlü olduğu görülmektedir. Bu yıllarda bankacılık sektörünün sermaye yeterliliğinin yüksek olması finansal dalgalanmalara karşı güçlü durmasını sağlamıştır (Kılınç, 2014: 24-25).

2009 yılsonu itibarıyla Türk Bankacılık Sektörü'nün şube sayısı 9.581, sektörde çalışan personel sayısı 184.216'dır. Küresel kriz ile birlikte Eylül 2008'den bu yana sektörün şubeleşme hızı ve personel sayısında görülen yavaşlama yılın son çeyreğine kadar devam etmiştir. 2009 yılsonu itibarıyla sektörün aktif toplamı 2008 yıl sonuna göre %13,8 artarak 833,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde sektörün (Türk Parası) TP aktifleri %19,7 (Yabancı Para) YP aktifleri ise dolar bazında %0,3 oranında büyümüştür. Sektör aktiflerinin Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla'ya (GSYİH) oranı 2008 yılsonunda %77,1 düzeyinde iken Eylül 2009 itibarıyla %85,5 düzeyine yükselmiştir (BDDK, 2009: 1).

2010 yıl sonuna göre, personel sayısı 3.559 kişi, şube sayısı 435 adet artmıştır. Personel sayısında 2010 yıl sonuna kıyasla görülen değişim banka grupları itibarıyla değerlendirildiğinde, büyük ölçüde Fortisbank'ın Türk Ekonomi Bankası'na (TEB) devri nedeniyle özel bankalar grubunun personel sayısının 5.525 kişi arttığı, yabancı banka grubunun personel sayısının ise 4.594 kişi azaldığı görülmektedir. Yabancı bankalar grubunun personel sayısı söz konusu devir hariç tutularak değerlendirildiğinde, 2011 yılının dokuz ayında 22 kişi azalmıştır. 2010 yılsonuna kıyasla kamu bankalarının personel sayısında meydana gelen 1.983 kişi artışın önemli bir kısmı (1.449 kişi) yılın 306 ikinci çeyreğindeki personel alımlarından kaynaklanmıştır. 2011 yılının üçüncü çeyreğinde sektörde istihdamın 120 kişi arttığı gözlenmiştir (Evrenos, 2012: 305).

Türk Bankacılık Sektöründe Aralık 2015 itibarıyla: 34 adet Mevduat, 13 adet Kalkınma Yatırım ve 5 adet Katılım Bankası olmak üzere toplam 52 banka faaliyet göstermektedir. Dönem itibarıyla şube sayısı 12,296 adet ve personel sayısı 217.504 kişidir. Türk bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü Aralık 2015 döneminde 2.357 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektörün aktif büyüklüğünün GSYH'ya oranı 1.14 olarak gerçekleşmiştir. Faiz geliri 164 milyar TL ve faiz gideri 87 milyar TL olmak üzere sektörün net dönem karı 26 milyar TL'dir. Sektörün dönem itibarıyla sermaye yeterliliği oranı %15,56 olarak gerçekleşmiştir (BDDK, 2015).

3.2. Basel I Etkisi

Türkiye’de 1988 yılından itibaren Basel I standardını kademeli bir geçiş süreciyle uygulamaya koymuştur. 1989 yılı için %5 ile başlayan SYR, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7 ve 1992 yılında %8’e yükseltilmiştir. Basel I sermaye standardı, başlangıçta sadece uluslararası faaliyet gösteren bankalar için önerilmiş bir yaklaşımken, zaman içinde beklenenin çok ötesinde kabul görerek tüm ülkeler ve bankalar için uygulanmaya kondu.

Basel I sermaye yeterliliğinin uygulanmaya konmasından itibaren, bu standart yoğun şekilde kritik edilmeye başlamıştır. Sermaye yeterliliği hesaplanmasına esas teşkil eden risk ölçütlerinin yeterli olmaması, sadece kredi riskinin tanımlanması, elde tutulan varlıklar ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayırımı yapmaması, portföy kavramını göz ardı ederek portföy içindeki risklerin netleştirilmesini hesaba katmaması ve elde tutulan varlıkların piyasa değerleri yerine muhasebe değerlerini esas alması, Basel I standardının en önemli eksiklikleri olarak sayılabilir (Teker vd, 2005: 45).

3.3. Basel II Etkisi

Uluslararası Ödemeler Bankası’nın (BIS) Haziran 2004’te yayınladığı Basel II uzlaşısı ve sermaye yeterliliğine ilişkin Avrupa Birliği direktifi çerçevesinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), 30.05.2005 tarihinde Basel II’ye Geçiş Yol Haritasını açıklamıştır. Ancak BDDK, bankaların sermaye yeterliliğinin ölçümünde esas alınacak kredi riskinin derecelendirmeye dayalı olarak hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009 yılı başına ertelendiğini ve derecelendirme esaslı hesaplanmanın sadece gösterge amaçlı yapılabileceği sonucuna ulaştığını Temmuz 2007’de açıklamıştır. Halen, Türk bankacılık sisteminde sermaye yeterliliğinin hesaplanması 1 Kasım 2006 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine ilişkin Yönetmelik” esas alınarak yapılmaktadır. Söz konusu yönetmelikte, Sermaye Gereksinimleri Direktifleri (CRD) ile gelen iki temel değişiklikten biri olan operasyonel risk unsuru dâhil edilmek suretiyle sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına ilişkin uygulama Haziran 2007 itibarıyla başlatılmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de ise risk odaklı denetimi amaçlayan BDDK, Basel II uzlaşısı üzerinde kapsamlı çalışmalar yapmaktadır. Son dönemde bu çalışmaların kapsamına, Türkiye’nin AB’ye katılım süreci de göz önünde alınarak Avrupa Parlamentosu ve

Konseynin 14 Haziran 2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri (CRD) ile AB müktesebatı da dâhil edilmiştir (Aykut, 2008: 9).

Basel II'nin uygulanması ile birlikte bankaların, risk ağırlığı nispeten düşük olan müşterilere yöneleceği, buna bağlı olarak kredi portföy dağılımında farklılaşma yaşanacağı beklenmektedir. Yeni piyasa dengesinde, Basel II'ye uyum sağlayan bankaların piyasa değeri daha da artacak, fon sağlayıcıları tarafından bu durum dikkate alınacaktır. Diğer bir deyişle, Basel II sürecinde denetim faaliyetlerinin etkinlik kazanması ve piyasa disiplini sayesinde yatırımcıların ülkemiz mali sistemine güvenleri daha da artacak, bu sayede sektöre daha fazla fon ve kaynak girişi sağlanabilecektir. Basel II'ye geçiş, Türkiye'deki bankacılık sektöründe konsolidasyon eğilimini artırarak, uluslararası mali sektörlerle entegrasyonu ön plana çıkaracaktır. Basel II'ye göre kredi riskinin ölçümü standart yaklaşım ile başlamakta, standart yaklaşım ise tamamen rating kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına dayanmaktadır. Bu durum, Türkiye açısından yeni bir sektörün ortaya çıkacağı sinyali vermektedir. Bunun temel nedeni, Basel II'ye geçiş ve hazırlık dönemi boyunca standart yaklaşımın kullanılmak durumunda olunması ve standart yaklaşımın derecelendirme notları olmaksızın etkin bir biçimde uygulanamaması olarak özetlenebilir (TBB, 2006: 16-17).

Basel II düzenlemesinin bankalar üzerindeki temel etkilerine bakıldığında; düzenleme, borçlu-kredi kalitesine verilen önemin artmasına paralel olarak zaman içinde kurallara uygun bir kredi kültürünün yerleşmesini desteklemektedir. Piyasa disiplini, şeffaflık ve rekabetin artması, daha etkin hale gelmesi beklenmektedir. Müşteri ilişkileri ile ürün fiyatlamasında köklü değişiklikler olması muhtemeldir. Ancak, düzenleme uluslararası faaliyet gösteren bankalar ile bu kapsamda yer almayan bankalar üzerinde farklı etkiler yaratabileceği gibi gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerin bankaları üzerindeki etkileri de farklı olacaktır. Bu konuda en çarpıcı örnek Türkiye ile ilgidir. Türkiye gibi OECD üyesi olma avantajını kaybedecek olan ülkelerde bankacılık sektöründe sermaye gereklerini artıracaktır. Hali hazırda, OECD ülkesi olmamız sayesinde, Hazine tahvillerinin bilançolardaki risk ağırlığı yüzde 0'dır. Diğer örnek, risk ağırlıkları halihazırda borçlunun dahil olduğu kategoriye dayanmakta iken, yeni düzenlemedeki standart yaklaşım uygulandığında uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenecektir. Ülke notlarının fiili olarak derecelendirme tavanı olarak kullanılması ve bankaların kendi ulusal paraları cinsinden kendi devletinden olan alacakları için yerel para derecelendirme notlarının tanınmaması ülke

kredi notunun önemini artırmaktadır. Bu çerçevede, Hazine'nin borçlanma maliyetleri açısından ülke notunun yükselmesi büyük önem taşımaktadır. Hiç kuşkusuz Türkiye'nin ekonomik ve finansal istikrarın sürdürülmesi yönündeki başarısı ülke notunun yükselmesine ve Basel II'ye uyumu destekleyecektir (Özince, 2005: 3).

Basel II düzenlemeleri çerçevesinde, piyasa riskinin ölçülmesine ve değerlendirilmesine ilişkin çok önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, temel olarak borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler için hesaplanan spesifik risk tutarına ilişkin oransal değişiklikler yapılmıştır. Piyasa riskinin daha iyi yönetilmesine ilişkin yeni bir hüküm olarak alım-satım hesabına ilişkin stratejilere yer verilmiştir. Basel II düzenlemeleri kapsamında yürürlüğe konulan Menkul Kıymetleştirmeye İlişkin Risk Ağırlıklı Tutarların Hesaplanması Hakkında Tebliğ ile mevzuatımızda ilk defa menkul kıymetleştirmeye ilişkin hükümlere yer verilmiş olup, menkul kıymetleştirme pozisyonlarının risk ağırlığının hesaplanmasında basitten karmaşığa doğru çeşitli yaklaşımlar öngörülmüştür. Ayrıca, bankanın bilançosundaki varlıklarına dayalı menkul kıymet ihracı suretiyle oluşan ve bir alacak sınıfı olarak belirlenen menkul kıymetleştirme pozisyonları, diğer alacak sınıflarından ayrı olarak özel uygulaması çerçevesinde kredi riski için sermaye yükümlülüğü hesaplamasına konu edilmiştir. Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik ile Basel II kapsamında yer alan ikinci yapısal blok kuralları içsel sermaye yeterliliği değerlendirmesi başlığı altında yürürlüğe konularak risk türü bazında risk yönetim uygulamalarına ilişkin genel esaslar belirlenmiş, “artık risk” ve “ülke riski” gibi yeni risk türlerinin tanımı yapılmış, sermaye gereksiniminin içsel değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar ortaya konulmuştur (BDDK, 2012: 23).

3.3.1. Reel Sektöre Basel II Etkisi

Basel II düzenlemelerinin özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir. Düzenlemenin temelinde yer alan piyasa disiplini, finansal istikrarın sağlanması ve sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Bankaların aşırı risk alma eğilimlerinin engellenmesi amaçlanmaktadır. Bankaların taşıdıkları riskler, sermaye yeterlilikleri, mali bünyenin sağlamlığı ile ilgili standart ve karşılaştırılabilir bilgilerin varlığı finansal sistemin şeffaflığını artırarak, doğru değerlendirilmelerin yapılmasını ve sağlıklı kararlar alınmasını sağlayacaktır (Ocak, 2013: 130).

3.3.2. İç Denetim Sistemleri Üzerine Basel II Etkisi

Türkiye'deki bankacılık sistemine getirilen "İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" incelendiğinde bu düzenlemenin ana amacının, banka yönetim kurulunun bankanın mevcut durumundan ve faaliyetlerinden her an haberdar olabilmesi ile operasyon ve denetim birimlerinin birbirinden ayrılarak oluşturulacak kuvvetler ayrılığı prensibiyle, bağımsız ve sağlıklı bir denetimin yapılabilmesi olarak özetlenebilir. Bu yeni yönetmelik ile Türk Bankacılığı'nda uluslararası standartlara uygun iç denetim ve risk yönetimi kavramlarının yerleştirilmesine yönelik yeni bir dönemin başladığı görülmektedir (Varlık, 2010: 148).

Basel Komitesi, kriterleri, bankacılıkta denetim konularının ele alınması ve sağlıklı uygulamalarla iç ve dış denetimin güçlendirilmesi konularındaki sürekli çabasının bir parçası olarak hazırlamıştır. Bankacılık kuruluşlarındaki yeterli iç kontrolün, kuruluş içindeki kontrol sistemlerini bağımsız olarak değerlendiren etkili bir iç denetim ile tamamlanması gerektiği yönündeki düşünce ile yapmıştır. İç denetçilerin yanında dış denetçiler de denetim sürecinin etkinliği konusunda önemli bir geri bildirim sağlamaktadırlar. Sağlıklı ve güvenilir bir finansal sistem içerisinde banka gözetim otoriteleri, etkili politika ve uygulamaların izlendiğine, iç ve dış denetçiler tarafından saptanan iç kontrol zayıflıklarının banka yönetiminin uygun düzeltici işlemler yaparak düzeltme ve iyileştirme yoluna gittiğine kanaat getirmeli ve nihayetinde, gözetim otoritesi ile iç ve dış denetçi arasında işbirliği, denetim ve gözetimi etkin hale getirmelidir (Yurdakul, 2010: 51-52).

Basel II ile belirlenmiş olan iç kontrol birimlerine ve sistematığına sahip olan bankalar bu birimlere ve personele sahip olmayan bankalar karşısında çok ciddi bir rekabet şansına sahiptir. İç kontrol sistem ve süreçlerini yapılarına yerleştiren bankalar piyasalardaki olası risk ve tehlikeleri çok daha doğru analiz edip giderilmeleri için zamanında ve etkin bir şekilde önlem almaktadır. İç kontrol süreçleri ve aktiviteleri sayesinde bankanın tüm çalışma ve faaliyetleri uluslararası düzenlemelere, yerel kanunlara ve bankanın kendi bünyesinde oluşturduğu düzenlemelere uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu sayede bu düzenlemeleri zamanında ve etkin olarak gerçekleştirebilen bankalar diğer bankalar karşısında ciddi bir rekabet avantajı sağlarlar ve tüm çalışma ve faaliyetleri de yürürlükteki düzenlemelere uygun ve etkin bir şekilde gerçekleştirilir (Keleş, 2009: 183-184).

3.3.3. İçsel Derecelendirme Süreci

Basel II Uzlaşısında yer alan üç yapısal bloktan biri olan İkinci Yapısal Blok, temelde birbirini tamamlayan iki ayrı süreci ifade etmektedir. Bunlardan (İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci) İSEDES, bankaların kendi bünyesinde faaliyetleri nedeniyle maruz kaldığı risklere ilişkin olarak yaptığı detaylı değerlendirme sürecidir. Her bir banka uyguladığı bu süreç sonunda riskleri nedeniyle ihtiyaç duyduğu ve ileride ihtiyaç duyabileceği sermaye düzeyini tespit eder. Denetim otoritesinin (İnceleme ve Değerlendirme Süreci) İDES ise denetim otoritelerinin bankaları denetleme usulüne ilişkin olup, denetim otoritesinin bankalara yönelik yapacağı incelemenin ve bunun sonucunda alınması gereken aksiyonların çerçevesini çizmektedir (BDDK, 2014: 44-45).

İçsel derecelendirme yaklaşımlarında banka tarafından tahmin edilen parametrelerin sermaye yeterliliğinin hesaplanılmasında kullanılması mevcut düzenlemelerden ciddi şekilde uzaklaşılması anlamına gelmekte ve dolayısıyla denetim otoritesi açısından kapsamlı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Çünkü parametrelerin doğru tahmin edilip edilmemesi sermaye yeterliliğinin de doğruluğunu etkilemektedir. Parametrelerin bir bankada gerçeği yansıtması, bir diğerinde ise olduğundan daha düşük tahmin edilmesi halinde bankalar arasında sermaye yeterliliğinin belirlenmesinde farklılıklar oluşabilecek bu nedenle sektörde rekabet bozucu etkiler gündeme gelebilecektir. Bu nedenle, içsel derecelendirme yöntemlerinde, düzenleyici otoritenin bankaların tahmin ettiği parametreleri çok iyi tahmin etmesi gerekmektedir (Atiker , 2005: 9-10).

3.3.4. Konsolidasyon Açısından Mevcut Düzenleme ve Basel II/SGY

Basel II, (Sermaye Yeterliliği Yönergesi) SGY düzenlemeleriyle mevcut konsolidasyon uygulamalarından farklı bir yaklaşım benimsemektedir. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde, bankanın içinde yer aldığı grubun tüm faaliyeti konsolidasyon kapsamına dahil edilecektir. Sermayesinin çoğunluğuna sahip olunması ya da kontrol gücü altında tutulması durumlarında bankaca sermayesine iştirak edilen tüm finansal kuruluşlar konsolidasyona tabi olacaktır. Banka grubunun risklerini içine alacak şekilde, varsa grubun sahibi holding şirketini de kapsam içerisinde değerlendirilecektir. Bankaların sermayesinin çoğunluğuna sahip oldukları finansal kuruluşları konsolidasyonu kapsamına almadıkları hallerde, bu kuruluşlardaki

yatırımlarının sermayelerinden düşülmesi gerekmektedir (Candan ve Özün, 2014: 12-13).

3.3.5. Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR)

BDDK tarafından yapılan QIS-TR çalışması, sektörün standart yaklaşımları kullanması halinde, Basel II'ye geçişin ciddi bir sermaye sorunu çıkarmayacağına işaret etmektedir. Çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla, %28,8 seviyesinde olan SYR oranının Basel II ile beraber yüzde 16,9'a kadar gerileyeceği gözlemlenmiştir. Ancak, söz konusu oran bile Basel II'de de öngörülen minimum %8'in oldukça üzerinde kalmaktadır. Dolayısıyla, bu fazla (excess) sermayenin geçiş sürecini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Öte yandan, makroekonomik ortamdaki iyileşmeyle beraber, bankaların portföylerindeki kredilerin artması durumunda, Yeni Uzlaşımın uygulanmasıyla risk ağırlıklı varlıkların toplamı daha da büyüyebilecektir (Yayla ve Kaya, 2005: 44).

Uluslararası gelişmeler çerçevesinde, söz konusu uzlaşıya yönelik olarak 2002 yılından bu yana BDDK bünyesinde de faaliyetler yürütülmektedir. BDDK, Basel III ile getirilen hususlara ilişkin altyapı unsurlarının (risk yönetimi sistemleri, kurumsal yönetim sistemleri, muhasebe, bilgi sistemleri, vb.) uluslararası gelişmelere paralel olarak Türkiye'deki bankacılık sektöründe de tesis edilmesinin sektörün faaliyetlerini ve rekabet edebilirliğini olumlu etkileyeceğini değerlendirmektedir (BDDK, 2004: 12-13).

2003 yılında yapılan sayısal etki çalışması (QIS-TR) neticesinde standart yönteme göre %16,9'a düşmüştür. Sektörümüzün ileri yöntemleri kullanmaları veya her geçen zaman dilimi içerisinde riskleri daha iyi ölçmeleri neticesinde bu oranın daha da düşeceği gerçektir. 2006 yılında özel sermayeli bankaların %18 civarında olan yeterlilik oranlarının bu günlerde yapılan ve ileri tarihlerde sonuçları açıklanacak olan yeni bir sayısal etki çalışması neticesinde, daha da düşeceği varsayım dahilindedir. %20-25 azalacağı düşünüldüğünde, %13'lere kadar düşebilecek olan bu oran, aktiflerin artışı ile de yarı yarıya azalabilecektir. Dolayısıyla özel bankaların bu oranı %12'ye çıkarmak için yaklaşık 25-30 milyar TL sermayeye ihtiyacı olacaktır. Bu ihtiyacın iç kaynaklarla karşılanabilmesi kısa sürede mümkün gözükmemekle birlikte, yabancı kaynağa ihtiyaç duyulduğu kesindir (Matlum, 2007: 251).

3.3.6. Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2)

Basel II ve CRD hükümleri referans alınarak gerçekleştirilen QIS-TR2 çalışması 16 Temmuz 2007 tarihinde Türkiye'deki Bankacılık Sektörü'nün aktif büyüklüğünün %97 sini temsil eden 23 bankanın katılımıyla gerçekleştirilmiş ve Basel II'nin yürürlük öncesi bankaların sermaye yeterlilikleri üzerindeki etkilerinin değerlendirilebilmesini sağlayan en güncel çalışma olma özelliğini taşıması yönünde oldukça önemli fikirler vermektedir (Varlık, 2011: 175).

Çalışmaya katılan tüm bankalar için CA ile hesaplanan SYR rasyosu 19.31 iken, CRD / Basel-2 kapsamında hesaplanan oran 5-6 puanlık azalışla 13.68'e gerilemektedir. Rasyonun %8'in üzerinde gerçekleşmiş olması, sektörde mevcut konsolide sermaye tutarının CRD / Basel-2 kapsamında hesaplanan sermaye yükümlülüklerini karşılayacak seviyede olduğunu, dolayısıyla sektörün genelinde ilave sermaye ihtiyacının ortaya çıkmadığını göstermektedir. Kamu portföyü ile bankalar portföyünden ve alım-satım hesaplarından kaynaklanan SYR azalışı temel olarak YP kamu menkul kıymetlerinin, ülkemizin derecelendirme notuna bağlı olarak, %100 risk ağırlığına tabidir. Kurumsal portföyden kaynaklanan azalış ise özellikle teminat olarak alınan YP kamu menkul kıymetlerinin %100 risk ağırlığına tabi olmasından ve bilanço dışı işlemlere ilişkin kredi dönüşüm oranlarındaki değişimlerden kaynaklanır. Operasyonel riskten kaynaklanan artış da bu yükümlülüğün yeni eklenmesinden etkilenir (BDDK, 2007: 42-43).

3.3.7. Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR3)

Mart 2010 itibarıyla, çalışmaya katılan 45 bankanın konsolide sermaye yeterlilik rasyosunun, Mevcut Yaklaşım kapsamında %18,35 düzeyinden Standart Yaklaşım uyarınca 1,40 puan düşüş göstererek %16,95'e gerilediği görülmektedir. Standart Yaklaşım kapsamında, rasyonun payında yer alan öz kaynak tutarı yalnızca %0,1'lik sınırlı bir artış gösterirken, buna karşılık paydada yer alan risk ağırlıklı varlıkların, %8,41 oranında artması rasyoda düşüşe neden olmaktadır. Diğer taraftan, sektörün sermaye yeterlilik rasyosunun %8'in üzerinde gerçekleşmiş olması, Basel II düzenleme taslaklarının hayata geçirilmesi halinde mevcut konsolide sermayenin bankaların sermaye gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olduğunu, dolayısıyla Türkiye'deki Bankacılık Sektörü genelinde ilave sermaye ihtiyacının ortaya çıkmayacağını göstermektedir (BDDK, 2011: 1).

3.3.8. I. Anket Çalışması

Basel II uygulamasına geçişe ilişkin BDDK yol haritası, 30 Mayıs 2005 tarihinde kamuoyuna açıklanmıştır. Bankaların ve ilgili çevrelerin görüşleri büyük önem arz etmektedir. Yapılan ve yapılacak olan anket çalışmaları karşılıklı görüş alışverişi için önemli bir araç olmaktadır. Basel II uygulamasına geçişe ilişkin birinci anket çalışması daha çok genel sorular içermekle beraber sektörün konuyla ilgili durumu açısından önemli bilgiler vermiştir. Daha geniş kapsamlı Basel II ikinci anket çalışması tamamlanarak (Türkiye Bankalar Birliği) TBB aracılığıyla bankalara iletilmiştir. Devam eden süreçte anket çalışmalarının genişletilerek sürdürülmesi planlanmaktadır (BDDK, 2005: 5).

3.3.9. II. Anket Çalışması

Basel II 2. Anket Çalışması sektörde faaliyet gösteren 50 bankaya uygulanmış, İller Bankası anket kapsamı dışında, Bayındırbank ise kamu sermayeli bankalar grubunda değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bankaların risk birimleri yöneticilerine TBB kanalıyla Temmuz ayında gönderilen anket formlarına ait cevaplar yazılı ve elektronik olarak Ekim ayı sonunda sektör genelinde tamamlanmıştır. BDDK tarafından daha önce kamuoyuna açıklanmış olan Basel II uygulamasına geçişe ilişkin birinci anket çalışması daha çok genel sorular içermekle beraber sektörün konuyla ilgili durumu açısından önemli bilgiler edinilmesini sağlamıştır. Daha geniş kapsamlı Basel II 2. Anket Çalışması sürece ilişkin ayrıntılı bilgiler içermekte olup toplam altı bölümden oluşmaktadır. Genel hususlar, yol haritası, kredi riski, operasyonel risk, piyasa riski ve ulusal tercihler başlıkları altında 90 sorudan oluşan anket sonuçlarının sektör açısından da yol gösterici olacağı düşünülmektedir (BDDK, 2005: 1).

3.4. Basel III Etkisi

Basel Komitesince Basel III'ün etkilerine ilişkin yapılan çalışmalar özellikle gelişmiş ülke bankalarının önümüzdeki yıllarda ne kadar büyük ilave sermaye gereksinimi ile karşı karşıya kalacağını açıkça göstermektedir. Buna ilave olarak getirilen likidite rasyoları da global ölçekte spread'leri etkileyecek, gelişmiş ülke bankalarının iş modellerinde ise köklü değişiklikler oluşturarak mevduatı tekrar bankacılık faaliyetlerinin merkezine getirecektir. Global düzeyde, Basel III öncesinde sadece sermaye gereksinimine odaklı yasal kısıtların, Basel III sonrasında likidite ve kaldıraç kısıtları ile de genişletildiği dikkate alındığında bankaların hareket alanlarında

önemli kısıtlamalar olacağı aşikârdır. Basel Komitesince getirilen düzenlemelere ilave olarak Finansal İstikrar Kurulunca üzerinde çalışılan düzenlemeler de finansal sektör için büyük önem arz etmekte ve yakından takip edilmesi gerekmektedir (Delikanlı, 2010).

Basel III yeni bir yaklaşımla temelde ulusal çaplı krizlerin önüne geçilmesini hedeflemektedir. Ulusal krizler engellenemediği takdirde küreselleşmenin ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin de etkisi ile bir domino etkisi ortaya çıkmakta ve ulusal olarak tabir edilen krizler kısa bir süre içerisinde küresel kriz boyutlarına ulaşmaktadır. Bu nedenle, ulusal krizlerin önüne geçilmesi ya da daha gerçekçi bir yaklaşım ile yaşanabilecek olumsuz durumlara karşı ülkelerin yaşayacağı tahribatların en az düzeye inmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması önemlidir. Bu çerçevede Basel III'ün gerekliliklerini Türkiye'deki bankacılık sektörü kapsamında değerlendirilmesi hususunda öncelikle altının çizilmesi gereken nokta, Türkiye'deki Bankacılık sektörünün yaşanan 2001 krizinden sonra yeniden yapılandığı sayısı 96 olan bankaların 56'ya düştüğü ve bunlarında sermaye payının önemli ölçüde yabancı sermayeye geçtiği ve kamuya ait olduğu ve bu yeniden yapılandırma sonucunda da, Basel III'ün gerekliliklerine uyum sürecinde zorlanmayacağıın anlaşılmasıdır (Özpek, 2014: 194).

Türkiye'nin %8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12'lik hedef oran belirlemesi kriz sürecinde Türk bankalarının sermaye sıkıntısı çekmemesinde en etkili proaktif önlemlerden biridir. Nitekim küresel krizde Türkiye, OECD ülkeleri arasında da bankacılık sektöründe kamunun sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur (BDDK, 2010: 12).

Eylül 2013 tarihli Resmi Gazete'de BDDK tarafından, "Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik" ile "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" yayımlanmıştır. Basel III'e uyum çalışmaları kapsamında hazırlanan, "Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik" ile bankaların özkaynak yapılarının zararları telafi etme kapasitelerinin artırılmasına yönelik hükümler getirilmektedir. Yönetmelik, özkaynakların ana sermaye, çekirdek sermaye, ilave ana sermaye ve katkı sermaye olarak sınıflandırılması ve bu sermaye AB Bakanlığı Ekonomik ve Mali Politikalar Başkanlığı türlerinin hangi özelliklere sahip olması gerektiği gibi hususlarda Basel III'ün öngördüğü standartları mevzuatımıza yansıtmaktadır. "Bankaların Sermaye

Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte” ise, “Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik” aracılığıyla tesis edilen yeni sermaye sınıflandırmalarına uyum kapsamında değişiklikler yapılmaktadır (Avrupa Birliği Bakanlığı, 2013: 1-2).

Basel III ile birlikte getirilen özkaynak yükümlülüklerine ek olarak, bankalardan iki farklı sermaye tamponunu sağlamak üzere ilave çekirdek sermaye bulundurmaları beklenmektedir. Sermaye koruma tamponu, ekonomik ve mali göstergelerin bozulması durumunda karşılaşılabilecek kayıplar nedeniyle özkaynakların sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kalmasını önlemek amacıyla bulundurulması beklenen ilave özkaynak olarak tanımlanmaktadır (BDDK, 2013: 55).

Basel III sonrası meydana gelebilecek bir başka sıkıntı yüksek riskli kredi gruplarından düşük riskli kamu borçlanma araçlarına kayış korkusudur. Bu durum hem devletlerin risklerini arttırmakta hem de özel sektör kredi borçlanma maliyetlerini arttırmaktadır. Yüksek karlılık ve minimum özsermaye hedefleyen bankaların bu hedefleri gerçekleştirmek için kredi riski yüksek, küçük ve orta ölçekli kredi gruplarından vazgeçip daha düşük kredi risk ağırlığında gruplandırılan kredi ve yatırım araçlarına yönelmesi beklenmektedir. Bu durum kredi faiz oranlarının ve maliyetlerinin yükselmesine yol açacağı beklenmektedir. Yüksek faiz ile kredi alan küçük ve orta ölçekli firmaların kredi maliyetinin yükselmesi üretim maliyetlerine yansiyacak buda enflasyonun artmasına, dünya üretiminin daralmasına yol açacaktır. Bu bağlamda Basel III“ün devreye girmesiyle ekonomik canlanmanın durması, enflasyon artışına hatta resesyona yol açması ihtimali mevcuttur. Bu bağlamda Basel III“ün ne zaman ve nasıl devreye gireceği ve finansal piyasaların buna hazırlıklı olup olmadığı önem kazanmaktadır (Yılmaz, 2013: 78-79).

3.4.1. Özkaynaklar

Basel II’ de yer alan özkaynakların kapsamı değiştirilmiştir. Mevcut düzenlemede yer alan katkı sermayenin ana sermayenin %100’ ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye uygulaması kaldırılmıştır. Ana sermaye içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye (common equity) olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, dağıtılmamış karlar, kar (zarar), diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplamdan düşülecek değerlerden oluşmaktadır. Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları,

mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (Sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır. Bundan böyle ana sermayenin çekirdek sermaye içerisinde yer almayan veya katkı sermaye içerisinde değerlendirilmeyecek olan sermaye bileşenlerinin 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl tanıma oranı %10 düşürülerek toplam 10 yıl içerisinde söz konusu unsurlar tamamen sermaye bileşeni olmaktan çıkarılacaktır (BDDK, 2010: 5-6).

3.4.2. Sermaye Yeterliliği

Yeni düzenlemelerin küresel ekonomiye olumsuz etkilerini sınırlamak amacıyla uzun bir geçiş süreci öngörülmüş ve sermaye tanımı ile oranlarına ilişkin değişikliklerin tam olarak uygulanmasına 2019 yılı başından itibaren başlanması planlanmıştır (Külahi 2013: 108).

Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilmesi planlanmaktadır. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan %2,5 düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımını üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir. Döngüselligi yeterince dikkate almamasıyla eleştirilen Basel II'nin bu yöndeki eksikliğini kapatmak amacıyla ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak %0 ilâ %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Anılan tamponun çekirdek sermayeden ya da zararı tam karşılama kapasitesi olan diğer sermaye bileşenlerinden ayrılması gerekmektedir. Döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak artırılıp azaltılmasıyla hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (BDDK, 2010: 6).

3.4.3. Likidite oranı

Basel III, likiditeye ilişkin olarak likidite karşılama oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama oranı (net stable funding ratio) isimli iki adet oran ortaya koymaktadır. Likidite karşılama oranı, bir bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde

gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi suretiyle hesaplanacaktır. Bu oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıkları ile net nakit çıkışlarını karşılamada güçlük yaşayabileceğini gösterdiğinden 1'den küçük olmaması gerekmektedir. Oranda geçen net nakit çıkışı, bir bankanın 30 gün içerisinde gerçekleştireceği nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır (Gürel vd. 2012: 22).

Basel III uyarınca Likidite Karşılama Oranı tutturulmasına ilişkin olarak 01/01/2019 tarihine kadar kademeli geçişe izin verilmiş, buna göre bu standart BIS üyesi ülkelerin 01/01/2015 tarihinden itibaren asgari %60 olacak şekilde bu oranı sağlamaları ve 01/01/2019 tarihine kadar her sene asgari onar puan artırmaları şeklinde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra Basel düzenlemelerinde yabancı para likidite karşılama oranı için ayrıca bir standart belirlenmemiş ancak bankaların yabancı para likidite pozisyonlarını izlemeleri öngörülmüştür (BDDK, 2014: 42).

Basel Komitesi, kriz ile birlikte likidite yönetimi konusunda da yeterli sermaye tamponlarının eksikliğini tespit etmiş ve bunun üzerine likiditeye ilişkin olarak Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı isimli iki adet oranı uygulamaya almıştır. Likidite Karşılama Oranı, bankaların likit varlıklarının 30 gün içerisindeki net nakit çıkışlarına bölünmesi ile bulunacak olan orandır. Bu oranın %100 olması gerekmektedir ve net nakit çıkışı ile anlatılmak istenen bankanın 30 gün içerisindeki nakit girişleri ve nakit çıkışları arasındaki farktır. Net İstikrarlı Fonlama Oranı'nın ana hedefi bankaların pasif kalemlerini güçlendirmek bunun yanında aktiflerinin de uzun vadeli kaynaklar ile fonlanmasını temin etmektir. Burada amaç güvenilir bir fonlama yapısının oluşturulabilmesidir (Akaragitmez, 2014:24).

3.4.4. Kaldıraç Oranı

Kaldıraç Oranı Türk Bankacılık sisteminde 2012 yılı Haziran ayı itibarıyla sektör bazında %7,6 düzeyinde bulunmakta olup, Basel III kriterlerine göre olumlu olarak değerlendirilmektedir. Kaldıraç oranlarındaki olumlu seyrin devam etmesi, finansal istikrarın tesisi ve sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Kaldıraç oranlarıyla ilgili olarak (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası) TCMB başkanı Başçı'nın sunumunda 2008 krizinden çıkarılacak en önemli derslerden biri yüksek kaldıraç oranlarıyla çalışmanın orta ve uzun vadede ekonomik bozulmalara yol açacağı belirtilmiştir. Yüksek kaldıraçla çalışan finansal kuruluşların riskleri doğrultusunda

karşılıklara sahip olması gerektiğini, bu konuda ek karşılıklar getirilmesi gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda 2013 yılında bilgilendirme mahiyetli Türkiye’de kaldıraca bağlı ilave zorunlu karşılık ayrılmasını içeren uygulamanın devreye gireceğini ifade etmiştir. İlave zorunlu karşılık tesisi uygulaması 09/2013 döneminden başlayarak 2015 yılının sonuna kadar aşamalı olarak genişletilecektir. TCMB’nin kaldıracağı hesaplaması ana sermayenin pasif toplamı bilanço dışı kalemler toplamına bölümüyle elde edilmektedir (Yılmaz, 2013: 73-74).

Sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıracağı oranı getirilmiştir. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (Ana Sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler) bulunacak olup 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıracağı oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren “Birinci Yapısal Blok” a dâhil edilecektir (BDDK, 2010: 7).

3.5. BDDK’nın Basel II Düzenlemeleri

BDDK tarafından Aralık 2006 itibariye Basel II uygulamalarına yönelik olarak bankaların hazırlıkları ile ilgili anketlere verilen cevaplar esas alınarak “Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu” başlıklı bir rapor hazırlanmıştır. Basel II standartlarının uygulamaya geçilmesiyle birlikte Türkiye’deki bankacılık sistemindeki risk yönetimi kültürünü ve sistemlerini daha çok geliştirmesini beklemek yanlış olmayacaktır. Gelişen risk yönetimi ve sermaye yeterliliği uygulamaları, reel sektör firmalarını doğrudan etkileyecektir. Basel II kurallarının hayata geçirilmesiyle bankacılığın temel kredi verme etkinliğinde devrimsel bir değişiklik olmayacağını özellikle vurgulamak gereklidir (Candan ve Özün, 2009: 440-441).

Basel II, birden fazla alternatif yöntem içermekte ve bu yöntemler aynı durum için farklı sonuçlar üretebilmektedir. Bu nedenle, bankalar arasında rekabetçi eşitliğin korunması önem taşımaktadır. Basel II, tüm denetim otoritelerinde önemli bir ihtisaslaşmış insan kaynağı ve teknik kapasite gereksinimi doğurmaktadır. Bu kapsamda konuya yönelik eğitim ihtiyacı ve çeşitli yazılımların kullanılması gereksiniminin ortaya çıkması beklenmektedir. 2’nci yapısal bloğu oluşturan denetim otoritesinin banka sermaye yeterliliğini gözden geçirmesi sürecine ilişkin teknik detayların belirlenmesi,

makul bir tarih aralığı içerisinde planlanması gereken önemli bir husustur. Basel II ile birlikte önemi artacak bir diğer husus konsolide denetimdir. Özellikle yabancı banka iştirakleri ve şubelerinin denetimine yönelik politikalar önem arz etmektedir. Basel II'nin diğer düzenlemelere de çeşitli etkileri olacaktır. Bu anlamda özellikle muhasebe, karşılıklar, iç denetim ve risk yönetim sistemleri ile bankaların bilgi işlem altyapılarına yönelik düzenlemeler üzerinde çeşitli çalışmaların yapılması gereklidir. BDDK belirli alanlarda öncülük rolünü de üstlenmek durumundadır. Bu kapsamda, Basel II Koordinasyon ve Yönlendirme Komiteleri ve bu komitelere bağlı alt komitelerin çalışmaları önem arz etmektedir (BDDK, 2006: 8-9).

3.5.1. Ülke Riski Yönetimine İlişkin Düzenleme Hakkında

Ülke riski; ekonomik, sosyal ve siyasi koşulları etkileyen olaylar veya belirsizlikler nedeniyle yabancı bir ülkedeki borçluların (merkezi yönetim, kurumsal veya diğer) yurtdışı yükümlülüklerini ifa edememeleri veya bundan kaçınmaları sonucunda portföyünde mezkûr ülkedeki borçluların doğrudan ve/veya dolaylı riskini taşıyan herhangi bir bankanın maruz kaldığı zarar olasılığını ifade etmektedir. Bozulan ekonomik, politik ve sosyal şartların bir ülkedeki borçluların temerrüt olasılığını arttırmasının yanı sıra; kamulaştırma, moratoryum, borcun inkarı, devalüasyon, ilgili ülke denetim otoritesinin uygulamalarının şeffaf olmayışı ve transfer riski gibi olaylar da ülke riski tanımı kapsamında yer alır (Ülke Riski Yönetimine İlişkin Rehber, 2016: 1).

Ülke riski değerlendirmesi yapılırken ekonomik, politik ve sosyal göstergeler dikkate alınır. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve politik durum, firmaların karlılıklarını, yatırımlarının değerini etkileyecektir. Örneğin, döviz kontrolü, devalüasyon veya büyük buhranlar, ayaklanmalar, iç karışıklıklar, savaş riski, gibi faktörler firmaların operasyonel risklerini artırıcı etki yapmaktadır. Ülke riski, yatırımcıların, yatırım kararlarında önemli etkenlerden biridir (Geyikçi, 2013: 60).

3.5.2. Piyasa Riskine İlişkin Düzenleme Hakkında

Geçmiş yıllarda enflasyonun çok yüksek seviyelerde olması, kamu kesiminin açıklarının yüksekliği, bankaların bono ve repo portföylerinin çok büyük olmasına ve yabancı para ile büyük oranda fonlamalara sebep olmuştur. Bu da Türkiye'deki bankaların genelinin aldığı en büyük riskin, faiz oranı ve döviz kurunun volatilitésinden doğan piyasa riski olduğunu göstermiştir. Son yıllarda enflasyonda yaşanan gerileme,

kamu açıklarının azalması, reel faiz oranlarının 2001 ekonomik krizine göre çok daha düşük seviyelere gelmesi, tasarruf eğilimi azalırken, ekonomideki canlanma kredi talebini arttırmıştır. Türkiye’deki bankalar son yıllarda giderek artan oranlarda bireysel kredilere ağırlık vermektedirler (Tansöker, 2008: 77).

Piyasa riski piyasada, özellikle faiz oranları, kurlar, kredi faiz farkı, hisse ve emtia fiyatlarında meydana gelen dalgalanmalar sonucu oluşan riski ifade etmektedir. Piyasa riski, kredi ve piyasa likiditesi riski gibi diğer finansal risklere bağlı olarak da ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, bir tahvil ihraççısının kredi notunun düşürülmesi, söz konusu tahvilin piyasa fiyatının da düşmesine yol açabilir. Benzer şekilde, nispeten likit olmayan bir menkul kıymetin başka bir hamil tarafından yüksek hacimli olarak satılması fiyatının oldukça olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Bahsi geçen piyasa riski faktörleri dışında piyasa riskine neden olabilecek başka faktörler bulunabilir ve bu faktörlere de maruz kalabilir. Bankalar piyasa riskini etkileyen tüm risk faktörlerini dikkate almalı ve bu riskleri sağlam bir şekilde yönetmelidir. Bankalar ayrıca faaliyette bulunulan genel piyasa koşullarını ve makro ekonomik koşulları, risklerin yönetimi ile kayıpları karşılayabilme kapasitesinin değerlendirilmesinde dikkate almalıdır (Piyasa Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber, 2016: 1).

3.5.3. Operasyonel Riske İlişkin Düzenlemeler

Basel Komitesi operasyonel riski; yetersiz veya başarısız dâhili süreçler, insanlar ve sistemlerden veya harici olaylardan kaynaklanan kayıp riski olarak tanımlamıştır. (BDDK, 2015):

Son yıllarda uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler doğrultusunda kullanılmakta olan ürünler, süreçler ve teknoloji oldukça karmaşıklaşmış ve bankalar finansal aracılık, bankacılık ürün ve hizmet sunma sürecinde çok sayıda farklı ve karmaşık risklerle iç içe yaşamak zorunda kalmışlardır. Özellikle günümüzde çok sayıda bankanın operasyonel risklerin neden olduğu büyük boyutlu zararlara maruz kalmaları aslında hiç de yeni olmayan bu risk türü üzerinde gerek bankaların gerekse denetim otoritelerinin ilgilerini artırmış ve operasyonel risk yönetimi kredi ve piyasa risklerinden ayrı bir disiplin olarak görülmeye başlanmıştır. Yetersiz ve hatalı işlemler, sistemler ve kişilerden veya dış olaylardan kaynaklanan zarar riski olarak tanımlanan operasyonel riskin yönetimindeki en kritik aşama bu risk türünün uygun bir şekilde tanımlanması ve ölçümüdür. Operasyonel riskle ilgili zarar potansiyelinin tahmini ve

zararın gerçekleşme olasılığının tespiti güç olduğundan bu risk türünün tamamı sayısallaştırılamamakta ve bu nedenle tam olarak ölçümü de gerçekleştirilememektedir (Boyacıoğlu, 2002: 64).

Operasyonel risk ölçüm sistemi içsel verilerin, dışsal verilerin, senaryo analizlerinin, faaliyet ortamına ve iç kontrol sistemine ilişkin değerlendirme ölçütlerinin kullanımını içermelidir. Operasyonel risk ölçüm sistemi kapsamında söz konusu dört unsurun hangi ağırlıkta kullanılacağına ilişkin güvenilir, şeffaf ve doğrulanabilir bir yaklaşım benimsenmeli ve bu yaklaşım yazılı hale getirilmelidir. Söz konusu yaklaşım tutarlı olmalı ve sistem içerisinde risk azaltım teknikleri veya nitel değerlendirmeler mükerrer olarak dikkate alınmamalıdır (Resmi Gazete, 2014).

3.5.4. Karşı Taraf Kredi Riski Hakkında Düzenleme

Karşı taraf kredi riski (KKR), iki tarafına da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riskini ifade eder (BDDK, 2015).

Basel II çerçevesinde karşı tarafın temerrüde düşmesi ve kredi değerliliğinin değişiminden kaynaklanan riskler dikkate alınmışken kredi değerleme ayarlamalarına (Kredi Değerleme Düzeltmesi) CVA dayalı piyasa fiyatlı değerlendirme zararları dikkate alınmamıştır. 2008–2010 kriz sürecinde piyasa işlemlerindeki karşı taraf riskleri sebebiyle uğranılan zararların/kayıpların yaklaşık üçte ikisi kredi değerliliklerinin düşmesinden (yani CVA zararlarından), üçte biri ise fiili temerrütlerden kaynaklanmıştır. Bu bağlamda, piyasa riskinde olduğu gibi, karşı taraf riskiyle ilgili düzenlemelerin makro-ihtiyatı açıdan yetersiz olduğu ve sistemik açıdan yol açabileceği olumsuz etkilerin dikkate alınmadığı görülmüştür (Özdemir, 2015: 3).

3.5.5. Faiz Oranı Riskinin Yönetimine İlişkin Düzenlemeler

Faiz oranı riski yönetiminin amacı, faiz oranı riskini, ihtimal dâhilindeki faiz oranı değişimlerini dikkate alarak, belirli sınırlar arasında tutmaya çalışmaktır. Bu amaca ulaşmak için, faiz oranı riski limit belirleme sistemi ve risk almaya yönelik rehberler geliştirilir. Bu sistem, bankanın faiz oranı riskinin düzeyi için alt ve üst sınırlar belirlemelidir. Ayrıca, işkolu, faaliyet birimi ve portföyler bazında bu limitleri tesis edebilme esnekliğine sahip olmalıdır. Limit belirleme sistemleri, pozisyonların önceden kararlaştırılan limitlerin aşılması halinde uyarı vermeli ve acil olarak yönetim tarafından müdahale edilmelidir. Makul bir limit sistemi, yönetimin faiz oranı riskini kontrol

edebilme, fırsatlar ve riskler konusunda tartışmalar başlatma ve önceden kararlaştırılmış risk toleranslarına karşı gerçekleşen riskleri izleme imkânı vermelidir (Faiz Oranı Riskinin Yönetimine İlişkin Rehber, 2016).

3.5.6. Bankaların Sermeye ve Likitide Planlamasında Kullanacak-

ları Stres Testleri

Stres testleri ileriye dönük risk değerlendirmesi yapma, tarihsel veri ve modellerin limitlerini, eksik yönlerini giderme, içsel ve dışsal iletişimi destekleme, sermaye ve likidite planlama süreçlerini besleme, bankanın risk toleransı ve iştahının belirlenmesine yönelik bilgi sunma, farklı stres koşulları altında uygulanacak eylem planlarının ve risk azaltım tekniklerinin geliştirilmesine imkân vermektedir. Birinci yapısal blok kapsamında kredi, piyasa ve operasyonel riske esas tutarlara ilişkin içsel model yaklaşımının bir unsurunu oluşturma gibi hususlarda önemli fonksiyon üstlenmektedir. Bu itibarla stres testleri özellikle olumsuz koşulların kendisini unutturduğu, risklerin düşük fiyatlandığı ve rahatlamanın hüküm sürdüğü uzun ve istikrarlı ekonomik / finansal dönemlerde önem arz eder. Aynı zamanda sınırlı kayıp verisine sahip finansal inovasyon ürünü yeni enstrümanların hacminde hızlı bir artış kaydedildiği genişleme dönemlerinde de önemli bir araç olma özelliği gösterir (BDDK, 2016).

3.5.7. Bankaların Kredi Yönetimine İlişkin Düzenlemeler

Kredi yönetimi; bankaların temel faaliyet alanlarından biri olan kredilere ilişkin stratejiler ve politikalar ile prosedürlerin belirlenmesi, kredilerin pazarlanması, tahsisi, krediler nedeniyle üstlenilen ve üstlenilecek olan risklerin ölçülmesi, izlenmesi, kontrolünün sağlanması, raporlanması ile bu riskleri karşılayacak oranda yeterli sermayenin ayrılması konusundaki faaliyetleri kapsar (Bankaların Kredi Yönetimine İlişkin Rehber, 2016)

Bankalar açısından kredi riskinin kaynağı krediler olmakla beraber, kredi riski yalnızca kredi verince ortaya çıkmamaktadır. Bankanın faaliyetlerine bağlı olarak bilanço ve bilanço dışı hesaplardaki diğer faktörler de kredi riskine neden olabilir. Bu faktörlere örnek olarak, interbank işlemleri, teminat mektubu, kefalet, ticaret finansmanı, garanti, akreditif, ve benzeri bilanço dışı taahhütler, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, menkul kıymet işlemleri, vadeli işlemler ve türev enstrümanlar verilebilir (Varlık, 2010: 115).

3.5.8. İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Raporu

İSEDES, bankalar maruz kaldıkları ve kalabilecekleri riskleri karşılayacak düzeyde sermayeyi bankanın bünyesi ile uyumlu olarak içsel olarak hesaplamak ve faaliyetlerini içsel olarak hesapladığı düzeyin üzerinde bir sermaye ile sürdürülmesini amaçlamaktadır (Kartal, 2014).

İSEDES Raporu, tüm bankalar tarafından konsolide ve konsolide olmayan bazda iki ayrı rapor olarak ve her yılın sonu itibarıyla düzenlenir. Bankaların İSEDES raporlarını konsolide bazda hazırlamaları esastır. Bununla birlikte, konsolide olmayan bazda hazırlanacak raporun sadece tablolardan oluşması mümkündür. Bu kapsamda hazırlanacak konsolide olmayan İSEDES raporlarında yer alan tabloların, konsolide bazda hazırlanmış olan raporlardaki tabloların solo bazdaki karşılıkları olacak şekilde oluşturulması beklenmektedir. Konsolide İSEDES raporu kapsamında ana ve bağlı ortaklıklara ilişkin portföy ve pozisyonların konsolidasyonuna ilişkin süreç ve varsayımların yazılı hale getirilmesi, hazırlanan konsolide raporlarda konsolidasyon kapsamının belirlenmesi ve konsolidasyona tabi tutulan ortaklıkların belirlenmesinde kullanılan temel kriterlerin açıklanması beklenmektedir (İsedes Raporuna İlişkin Rehber, 2016).

3.6. BDDK'nın Basel III Düzenlemeleri

BDDK; Basel III' e ilişkin olarak da düzenleme hazırlama çalışmalarına başladığını, Basel III'ü komite tarafından belirlenen takvime uygun olarak mevzuatına almayı ve uygulamayı planladığını ilan etmiştir (Sarıgül, 2012: 50).

Basel III kapsamındaki değişiklikler "içerik" bakımından incelendiğinde özellikle "likidite" ve "sermaye tamponu" ile ilgili hususlarda, BDDK tarafından kriz öncesinde alınan "proaktif önlemler" ile büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir. Örneğin, Basel II'de İkinci Yapısal Bloкта yer alan ve ölçümüne ilişkin her hangi bir standart belirlenmemiş olan likidite riskine ilişkin BDDK tarafından çıkarılan yönetmelik ve bu yönetmeliğe daha sonra eklenen asit-test rasyosu ile likidite riskinin ölçümüne ve yönetimine ilişkin esaslar getirilmiş olup, söz konusu düzenleme bankalarımızın global kriz döneminde önemli bir likidite sıkışıklığı yaşamadan faaliyetlerini devam ettirmelerine önemli katkı sağlamıştır. Benzer şekilde uygulanan "İyi dönemde sık, krizde gevşet" felsefesi ile geliştirilen "Hedef Sermaye Yeterliliği Rasyosu" uygulaması ve kriz döneminde Karşılıklar Yönetmeliği'nde "esnekliğe"

gidilmesi gibi proaktif önlemler bugün Türkiye'deki bankacılık sektörünün dünyada parmakla gösterilecek duruma gelmesine büyük katkı sağlamıştır. Dolayısıyla BDDK'nın bundan sonraki felsefesi de, bazı düzenlemelere "lafzi" olarak uyum sağlamak yerine sektörün ihtiyaçları ve riskliliği göz önünde bulundurularak düzenleme ve denetim altyapısının geliştirilmesi olmaya devam edecektir (Cangürel , 2010).

Bilindiği üzere, 2007 yılında başlayan küresel finansal kriz sonrasında Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından yayımlanan ve kamuoyunda Basel III olarak bilinen reform önerilerinin uygulamaya geçirilmesine ilişkin çalışmalar kapsamında Kurumumuzca hazırlanan “Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik” ile “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” (Sermaye Yeterliliği Yönetmelik Değişikliği) 5.9.2013 tarihli ve 28756 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış olup söz konusu düzenlemelerin 1.1.2014 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir (BDDK 2013).

Daha Nitelikli Sermaye, gerçekleştirilen düzenlemelerle ana sermaye ya da çekirdek sermaye (common equity) bünyesinde en kaliteli sermaye kalemlerinin kalması sağlanmış, diğer bazı sermaye kalemleri ise ana sermaye hesaplamasında indirim kalemi olarak dikkate alınmıştır. Niceliği Artırılmış Sermayeye, Çekirdek sermaye oranı, Tier 1 oranı ve Toplam Yasal Sermaye oranı artırılmıştır. Sermaye tamponu oluşturulması, Ekonomik çevrimlerin pozisyonuna göre tutulması gereken sermaye düzeyi %0-%2,5 arasında ilaveye tabi tutulabilecektir. Risk bazlı olmayan kaldıraç oranı, belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Karşı Taraf Kredi Riskinin ve Alım Satım Hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında hali hazırda devam eden değişiklik çalışmaları bulunmaktadır. Ancak Basel III olarak tabir edilen yeni düzenleme taslaklarının odak noktasını daha ziyade yasal sermayeye ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır (BDDK, 2010:2-3).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. T.C ZİRAAT BANKASI A.Ş SİSTEMİNE BASEL KRİTERLERİNİN ETKİSİ

Bu ana başlık altında, Ziraat Bankası tarihçesi, sermaye yeterliliği ve risk yönetimi çerçevesinde bankanın düzenlemeleri alt başlıkları ele alınmıştır. Risk yönetimi alt başlıkları altında, likitidite riski yönetimi, kredi riski yönetimi, piyasa riski yönetimi, operasyonel risk yönetimi, faiz oranı riski yönetimi ve bilanço riski yönetimi incelenecektir.

Bu çalışmada, konunun teorik olarak açıklandığı ve Ziraat Bankası A.Ş uygulama örneğinin verildiği bir yapı oluşturulmuş ve örnek olay tarama modeli kullanılmıştır.

Bu model, istatistiksel bir yöntem olmadığı için Basel kriterleri ile ilgili önceki yıllarda yazılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin bulguları incelenmiş; konuyla ilgili TBB, BDDK ve TCMB tarafından yayınlanan dökümanlar, ilgili kurumların uzmanlık tezleri ayrıca konunun örnek olayı olan Ziraat Bankası A.Ş'nin de yıllık faaliyet raporlarından faydalanılmıştır. Konuyla ilgili düzenleyici ve denetleyici kurumların faaliyet raporları incelenmiştir.

Çalışmanın evreni bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ve Basel uzlaşmasını uygulayan bankalar oluşturmaktadır. Bu kriterleri uygulayan T.C. Ziraat Bankası örnekleme oluşturmaktadır.

1988 yılında Basel I "*sermaye yeterliliği uzlaşısı*" yayınlanmıştır. Komitenin sermaye yeterliliği uzlaşısının gözden geçirilmesi ve eksikliklerinin giderilebilmesi amacıyla görüşmelere başlaması sonucu G10 ülkelerinin merkez bankaları başkanları ile düzenleyici ve denetleyici kurumlarının başkanlarınca 2006 yılında BIS tarafından Basel II yayınlanmıştır. Söz konusu düzenleme üç temel bloktan oluşmaktadır. Bunlar; asgari sermaye yeterliliği, sermaye yeterliliği denetimi ve piyasa disiplindir. Piyasa riskinden ve menkul kıymetleştirmeden doğan sorunların giderilebilmesi için komite G20 zirvesinde kendine verilen görevler çerçevesinde Basel III olarak adlandırılan reform paketini açıklamıştır.

Bilimsel çalışmalar geçmişteki bilimsel verilere dayanmak durumundadır. Bu çalışmada yazılı kaynaklardan veri toplama yöntemi benimsenmiştir.

Birincil kaynak olarak Ziraat Bankası A.Ş, BDDK ve TBB'nin faaliyet raporlarından, düzenleyici ve denetleyici kurumların konuyla ilgili çalışmalarından,

Basel konulu kitaplardan ve Türkiye’de bu konuda yazılmış tezlerin bulgularından yararlanılmıştır. Düzenleyici ve Denetleyici kurumların yayınladığı mevzuatlar, yönetmelik ve tebliğler Basel kriterlerine uyum sürecinde sektörün durumunu açıkladığı için bu çalışmada kullanılmıştır.

İkincil kaynak olarak Basel Bankacılık Denetim Komitesi’nin (Basel Committee on Banking Supervision) yayınladığı Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards) adlı yapının BDDK tarafından hazırlanan kapsamlı versiyon ve yeni sermaye uzlaşısı adlı çevirilerinden faydalanılmıştır.

Çalışmada, Ziraat Bankası A.Ş.’nin faaliyet raporlarında verilmiş olan sermaye yeterliliğine ilişkin açıklanan verilerden yararlanılmıştır.

4.1. Ziraat Bankası Tarihçesi

Türkiye’de bankacılık sektörünün kurucusu ve ülke ekonomisinin lokomotif olan Ziraat Bankası 1863 yılında kurulmuştur. Yaygın şube ağı ve geniş ürün yelpazesi ile en hızlı ve uygun maliyetli hizmeti müşterilerine sunan banka, 150 yılı aşkın bir süredir değişimin öncüsü ve lideri konumundadır. Ziraat Bankası değişimi her türlü piyasa koşulunda daha iyiye ulaşmanın aracı olarak nitelendirmektedir. Entegre finansal hizmet sunma yetkinliğine sahip olan Banka, hem ulusal hem de bölgesel bir güç konumundadır. Yurt içinde Kobi’lerden büyük kurumsal şirketlere, bireylerden emeklilere kadar geniş bir müşteri kitlesinin tercihi olan Ziraat Bankası, sürdürülebilir büyümenin ve ekonomik gelişmenin Türkiye’deki çok değerli bir temel taşı ve itici gücüdür (ZB, 2014: 3).

Mithat Paşa 1863 yılında Pirot Kasabası’nda kurduğu ilk Memleket Sandığını oluştururken Türk gelenekleri arasında zaten var olan ve karşılıklı yardımlaşma esasına dayanan imece geleneğinden esinlenmiştir. 1867 yılında *Memleket Sandıkları Nizamnamesi*’nin yürürlüğe girmesiyle Osmanlı Devleti’nin her yanında Sandıklar faaliyete başlamış ve uzun yıllar başarıyla hizmet vermiştir. 1883 yılında Menafi Sandıkları kurulur ve Memleket Sandıklarının yerini alır. 15 Ağustos 1888’de Menafi Sandıkları’nın yerine işlevlerini üstlenecek modern finans kuruluşu olarak Ziraat Bankası resmen kurulur. 28 Ağustos 1888’de Ziraat Bankası Nizamnamesi yürürlüğe girer, 17 Eylül’de ise Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü faaliyetlerine başlar. Menafi Sandıkları banka şubelerine dönüştürülürken, teşkilatlı tarımsal kredi tarihimizde yeni bir dönem başlar. 1. Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı yıllarında Ziraat Bankası stratejik

görevler üstlenir. 1919'da oluşturulan Kuvay-ı Milliye müfrezelerinin giderlerinin karşılanabilmesi için sandıklardan para alınarak askerlere teçhizat sağlanır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi) TBMM'nin 23 Nisan 1920'de, Ankara'da açılmasıyla birlikte, Meclisin kontrolü altındaki ülke topraklarında faaliyet gösteren tüm şube ve sandıklar, Ziraat Bankası Ankara Şubesi'ne bağlanır. Takiben Banka'nın İzmir ve İstanbul teşkilatları da Ankara'ya bağlanır. 23 Ekim 1922'de Banka yeniden milli bütünlüğüne kavuşur (ZB, 2009:6).

Ziraat Bankası büyümeye devam eder ve dünya ölçeğinde bir kuruma dönüşür. New York Temsilciliği 1983'te şubeye dönüştürülür. Duisburg, Berlin, Münih, Stuttgart ve Rotterdam temsilcilikleri hizmet sunmaya başlar. Banka, Euromoney'nin 1988 yılında yayımladığı "Özkaynak Büyüklüğüne Göre İlk 500 Banka" sıralamasında 452. sırada yer alır. Aynı dönemde Ziraat Bankası, Türkiye'nin ilk bankacılık müzesini (Ankara Genel Müdürlük Binası-Ulus) Türk halkıyla buluşturur; Bankacılık Okulu'nu kurar. 1993 yılında Ziraat Bank Moscow, Kazkommerts Ziraat International Bank (KZI Bank), Turkmen Turkish Commercial Bank (TTC Bank) ve Uzbekistan Turkish Bank (UT Bank) kurulur ve faaliyete geçer. T.C. Ziraat Bankası, Euromoney'nin 1993 yılında yayımladığı "İlk 500 Banka" sıralamasında 202. olurken net kâra göre 41. özkaynak kârlılığına göre ise dünya 1.'si olur. Banka'nın iştirak sayısı 1999 yılında 21'e ulaşır. Aynı yıl Üsküp şubesi hizmet sunmaya başlar (ZB, 2010: 7).

2000 yılında 4603 sayılı kanun kapsamında Ziraat Bankası anonim şirkete dönüşür. Bu dönüşüm, Banka'nın daha kârlı, daha güçlü ve daha etkin yarınlara işaret eder. 2001 yılından başlayarak büyük bir değişim sürecine giren Banka'nın organizasyon yapısı, çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre tamamen değiştirilir. T. Emlak Bankası, Ziraat Bankası ile birleştirilerek kapatılır. 2001 yılında başlatılan ve misyonunu başarı ile sürdüren Kamu Bankaları Ortak Yönetimi uygulamasına 2005 yılında son verilir. Makedonya Üsküp Şubesi 2008 yılı Mart ayı içerisinde yerel ihtiyaçlara cevap verecek bir yapıya kavuşturularak yurt dışı iştirak bankasına dönüştürülür. Ziraat Bankası, Balkanlar ve Orta Doğu'daki varlığını güçlendirme amacıyla Yunanistan, Irak ve Suudi Arabistan'da şube açarak faaliyet gösterdiği ülke sayısını 2011 yılı itibarıyla 17'ye çıkarır. Türkiye Kalite Derneği (KalDer) tarafından düzenlenen Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi'nde Ziraat Bankası 2007-2010 yılları arasında bireysel bankacılıkta müşteri memnuniyetinde kamu bankaları arasında lider olur (ZB, 2011: 9).

Ziraat Bankası, 2015 yılında şube ağını genişleterek, müşterilerine ulaşacağı daha fazla temas noktası oluşturmaya devam etmiştir. Bu kapsamda, Priştine/Kosova şubesi ve yeni açılan 112 yurt içi şube ile birlikte, Banka'nın şube sayısı yılsonu itibarıyla, yurt dışı dahil olmak üzere 1.812'ye ulaşmıştır (ZB, 2015: 9).

4.2. Ziraat Bankası'nın Sermaye Yeterliliği ve Risk Yönetimi Sürecinde Basel Etkisi

Basel kriterlerinin etkin bir şekilde incelenebilmesi ve anlaşılabilmesi için Türkiye'deki bankacılık sektörüne etkileri üzerinde durulmuştur. Türkiye'deki finans sektörünün büyüklüğü göz önüne alınarak Türkiye'nin ekonomik tarihine tanıklık eden en büyük bankalarından biri olan Ziraat Bankası A.Ş çalışmanın örnekleme seçilmiştir. Bu kapsamda Basel kriterlerinin banka sistemindeki risk yönetimi ve sermaye yeterliliği konuları üzerinde durulmuş, yıllara göre sermaye yeterliliği kriterlerine uyum konusunda bankanın performansı incelenmiştir.

4.2.1. Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği standart oranı, 6 Eylül 2014 tarih ve 29111 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ve "Kredi Risk Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ" esaslarına göre hesaplanmaktadır (ZB, 2014: 110).

Bankanın geçmiş dönem finansal durumunun sermaye yeterliliği tespiti, yasal rasyolar ve ekonomik sermaye analizleri kapsamında değerlendirilmiştir. Maruz kalınan riskler göz önünde bulundurularak bütçenin yasal sermaye yeterliliği ve yasal rasyolara uyum bağlamında incelenerek, bütçenin finansal dalgalanmalara karşı korunma potansiyeli ile dalgalanmalar sürecinde sermaye yeterliliği politikasına uygunluğunun stres testleri ile analiz edilmesi sağlanmıştır (ZB, 2015: 126).

Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliğin 6. maddesinde belirtilen risk sınıflarından derecelendirme notu kullanılan risk sınıfları için risk ağırlıklarının belirlenmesinde, Fitch Ratings Uluslararası Derecelendirme kuruluşunun notları kullanılmaktadır. Buna ek olarak, Fitch Ratings Uluslararası Derecelendirme kuruluşunun notları yurt dışı yerleşik olan karşı taraflar ile ülkemiz merkezi yönetimi ve merkez bankasından alacaklar için kullanılmıştır. Yurt içi yerleşik olan karşı taraflar "derecesiz" olarak kabul edilmekte ve ilgili risk sınıfındaki "derecesiz" kategorisine uygun risk ağırlığını almaktadır (ZB, 2013: 127).

4.2.2. Risk Yönetimi

Risk yönetimi, çağdaş kuruluşlar için temel becerilerden birisidir. Karşı karşıya kaldıkları riskleri kadere bırakan kuruluşlar ile iyi risk yönetimi yapabilenler arasında, alacakları ödül ve ceza bakımından keskin ayrımlar bulunmaktadır. Teknolojik ilerleme ve küreselleşme olguları, bankaların faaliyetlerindeki belirsizliği ve maruz kaldıkları sistemik risklerin doğasını kalıcı şekilde değiştirmiştir. Türkiye’de son yıllarda yaşanan finansal krizler, ekonominin tümünü etkilemiş, en büyük olumsuz etkiye bankacılık sistemi maruz kalmıştır. Uluslararası boyuttaki gelişmeler de aynı zaman dilimlerinde ortaya çıkmış; küreselleşmenin boyutlanması ve teknolojiye olan bağımlılığın giderek artması uluslararası finans kesiminin temel gündemini oluşturmuştur. Bu gelişmeler bankacılıktaki risk yönetiminin artan önemini başlıca nedenleridir (TBB, 2004: 2).

Risk yönetimi faaliyetleri; kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk ve bilanço riskleri temel başlıklarını kapsamaktadır. Söz konusu risklerin yönetimine ilişkin politika ve uygulama usulleri her bir risk türü bazında Yönetim Kurulu tarafından onaylanan yönetmelikler uyarınca gerçekleştirilmekte, yürütülen faaliyetlerin, risk türlerinin ilişkili olduğu faaliyet koluna dâhil olan tüm birimlerin katkıları ile eşgüdüm halinde yürütülmesine özen gösterilmektedir. Bankaların İç Sistemleri ve İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci Hakkında Yönetmelik kapsamında bankanın İçsel Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci oluşturulmuştur. Sürecin amacı, maruz kalınan/kalınabilecek riskleri karşılamak için gerekli olan sermayenin tespit edilmesini ve sermaye gereksiniminin/düzeyinin stratejik amaçlar paralelinde değerlendirilmesini sağlayacak bir sistemin kurulması ve idame ettirilmesidir. BDDK’nın uygulama esasları doğrultusunda yapılan analizler, riskler bazında stres testleri/senaryo analizleri ile de desteklenmektedir (ZB, 2015: 183).

4.2.3. Likidite Riski Yönetimi

Bankaların likidite gereksinimleri, faaliyet alanları, fon kaynakları ve bilanço yapısı gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu açıdan her bir banka normal ve normal olmayan şartlarda yükümlülüklerini gerektiği gibi yerine getirebilmek amacıyla yeterli fonları bulundurmamak, ya da söz konusu fonların nerelerden ve hangi şekilde elde edilebileceğini planlamak durumundadır. Bu sebeple, faaliyet alanları ve yapısı ne olursa olsun tüm bankalar likidite gereksinimlerini kapsamlı olarak belirlemeli, ölçmeli, izlemeli ve kontrol etmelidir (Aktan, 2007 29-30).

Bankanın karşılaşılabileceği likidite riskinin ortaya konulabilmesi amacıyla, pozisyonların yapısı ve karmaşıklığı ile uyumlu ölçüm, izleme, limitleme, stres testi ile senaryo analizi çalışmaları yürütülmekte ve sonuçları periyodik olarak raporlanmaktadır. Banka likidite riski ölçüm ve izleme faaliyetlerine yönelik olarak Likidite Boşluk Analizi, Davranışsal Likidite Boşluk Analizi, Ortalama Vade Analizi ve Mevduat Tortusu Analizi gerçekleştirmektedir. Likidite Boşluk Analizi, varlık ve yükümlülüklerin vadeye kalan süreleri esas alınarak yapılmaktadır. Mevduat Tortusu Analizi vadeli ve vadesiz mevduat için ayrı ayrı uygulanmaktadır (ZB, 2014: 142).

4.2.4. Kredi Riski Yönetimi

Kredi işlemleri, bankaların kredi alanların kredibiliteri konusunda doğru kararlar vermelerini gerektirir. Ancak bu kararlar her zaman doğru olmayabilir ya da kredi alanların kredibilitesi çeşitli faktörlere bağlı olarak zaman içerisinde azalabilir. Böyle durumların bir sonucu olarak, bankalar kredi riski ile karşı karşıya kalırlar. Kısaca, kredi riski, kredi alan tarafın anlaşma gereklerine uyulması durumudur. Nasıl ki kredi vermek çoğu bankanın temel faaliyeti ise kredi riski de bankaların maruz kaldıkları en temel risktir (Sarı, 2004:15).

Kredi riski yönetimi bankanın maruz kaldığı kredi risklerinin ortaya konması, söz konusu risklerin tanımlanması, ölçümü, izlenmesi, kontrolü ve raporlanmasına ilişkin faaliyetleri içermektedir. 28 Haziran 2012 tarihinde yayımlanan Basel II düzenlemeleri çerçevesinde 1 Temmuz 2012 tarihinden itibaren Basel II Standart Yaklaşım kapsamında başlamış olan yasal raporlama süreci 2013 yılında da devam etmiştir. Bu kapsamda kredi riskine esas tutar hesaplaması solo bazda aylık ve konsolide bazda 3 aylık olarak BDDK'ya raporlanmaktadır. Ziraat Bankası ilgili Birimlerce Ticari, Kurumsal ve Girişimci segmentte yer alan müşterilerin kredi değerliliğinin tespiti amacıyla Firma Değerlendirme Sistemi, Bireysel segmentte yer alan müşterilerinin kredi değerliliğinin tespiti amacıyla ise Skoring Modeli kullanılmaktadır (ZB, 2013: 196).

4.2.5. Piyasa Riski Yönetimi

Ziraat Bankası'nın karşılaşılabileceği piyasa risklerinin ortaya konulabilmesi amacıyla, risk ölçümü ve izleme faaliyetleri gerçekleştirilmekte ve sonuçları Banka'nın stratejik karar alma sürecinde dikkate alınmaktadır. Piyasa riski kontrolünde, bankanın alım satım stratejisi paralelinde belirlenen piyasa riskine esas portföyün bugünkü

değerini etkileyen piyasa gelişmeleri günlük olarak takip edilmekte, piyasalardaki aşağı ve yukarı yönlü olağan ve olağan dışı hareketlerin portföy üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Ziraat Bankası'nın günlük faaliyetleri yürütülürken, finansal gücünün piyasalardaki dalgalanma artışından önemli ölçüde etkilenmesini önlemek amacıyla, erken uyarı süreci kapsamında sinyal değerleri takip edilmekte ve risk seviyeleri, limitlerle sınırlandırılmaktadır. Piyasa riskine esas tutar, yasal sermaye yeterlilik rasyosuna dâhil edilmek üzere Standart Metot yöntemiyle hesaplanmakta ve raporlanmaktadır. Ayrıca, piyasa riskinin ölçümü bağımsız bir danışmanlık firması tarafından uluslararası en iyi uygulamalar çerçevesinde değerlendirilmiş ve uygunluğu onaylanmış olan "Riske Maruz Değer" bazlı içsel model ile de günlük olarak yapılmaktadır. Kullanılan modellerin etkinliğini ölçmek amacıyla geriye yönelik test analizleri gerçekleştirilmektedir (ZB, 2015: 184).

Standart Metot dışında, alım – satım hesapları için günlük olarak Riske Maruz Değer (RMD) tahminleri yapılmakta ve ilgili birimlere raporlanmaktadır. Kullanılan modelin performansının ölçülmesine yönelik olarak geriye yönelik test çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca modellerin kapsamadığı aşırı piyasa oynaklıklarının Ana Ortaklık Banka'nın finansal durumuna etkisini gözlemleyebilmek amacıyla, aylık ve günlük periyotlarda stres testleri ve senaryo analizleri uygulanmaktadır (ZB, 2014: 128).

Basel Komitesi Global Kriz sürecinde, bankaların alım satım hesaplarında önemli zararlar oluşması ve kaldıraç etkisinin artmasıyla, piyasa riskinin ölçümünde 1996 yılından beri uygulanan RMD hesaplamasında değişiklik yapmıştır. Global kriz döneminde edinilen tecrübeler ışığında yapılan değişiklik kapsamında, ilave risk (incremental risk capital-IRC) ve strese tâbi RMD (stressed VaR) için ayrıca sermaye yükümlülüğü getirilmiştir (Yarız, 2011; 108).

4.2.6. Operasyonel Risk Yönetimi

Operasyonel riskin tanımlanması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolü aşamalarından oluşan yönetim süreci, bu risk türünün yönetimindeki en iyi uygulama (best practice) önerileri, operasyonel riskle ilgili Basel Komitesi'nin düzenlemeleri, İkinci İstişare Paketi ile ilgili Kantitatif Etki Çalışması (Quantitative Impact Study) çerçevesinde bankaların getirdikleri eleştiriler ve öneriler değerlendirilmektedir (Boyacıoğlu, 2002: 57).

Ziraat Bankası operasyonel riskler, personel, süreç, sistem ve dış kaynaklı olmak üzere değerlendirilmekte ve BDDK'nın düzenlemeleri doğrultusunda yönetilmektedir. Bankanın genelinde gerçekleşen operasyonel riskler, Operasyonel Risk Kayıp Veri Tabanı vasıtasıyla izlenmektedir. Operasyonel risk için yasal sermaye gereksinimi temel gösterge yöntemi ile hesaplanmaktadır. İçsel sermaye analizleri kapsamında, ileri ölçüm yöntemleri kullanılarak operasyonel risk için ekonomik sermaye tahmini yapılmaktadır. Bankamızda (Bilgi ve İlgili Teknolojiler İçin Kontrol Hedefleri) COBIT kapsamında, bütünleşik risk ana çatısının tesis edilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. 2012 yılı itibarıyla; Bilgi Teknolojileri risklerine ilişkin bir veri tabanı oluşturulmuş olup, gerçekleşen riskler ve alınan aksiyonlar, veri tabanı vasıtasıyla takip edilmektedir. Ziraat Bankası İş Sürekliliği Planı, BDDK tarafından yayımlanan "Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik" doğrultusunda revize edilerek, faaliyetlerde meydana gelebilecek kesintilerin yaratabileceği muhtemel riskler ile bunların potansiyel etkilerinin değerlendirildiği "İş Etki Analizi" yapılmıştır (ZB, 2010: 203).

4.2.7. Faiz Oranı Riski Yönetimi

Bankalar faiz oranı riski yönetiminden sorumlu birimleri/komiteleri açıklıkla belirlemeli ve olası menfaat çatışmalarını önlemek için risk yönetimi sürecinde kilit noktaları oluşturan görevlerin yeterince ayrı olmasını sağlamalıdır. Bankaların açıkça belirlenmiş görev tanımları olan ve bankanın icracı birimlerinden (pozisyon alan fonksiyonlar) yeterince bağımsız ve doğrudan üst yönetim ve yönetim kuruluna risk tutarlarını raporlayan bir risk yönetim, izleme ve kontrol birimi olmalıdır. Daha büyük ya da daha karmaşık yapıya sahip olan bankalar, bankanın faiz risk yönetim, izleme ve kontrol sistemlerinin plan ve yönetiminden sorumlu birimler oluşturabilirler. Bankalar, faiz riski yönetiminin muhtelif unsurlarının idaresinden sorumlu birimleri/komiteleri açıklıkla belirlemelidirler. Üst yönetim, faiz oranı riski yönetim sürecinde, risk yönetimi ve raporlama fonksiyonlarının idaresi, taktiklerin uygulanması ve stratejilerin geliştirilmesi için görev ve sorumlulukları belirlemelidir (TBB, 2006: 72).

Ziraat Bankası'nın karşılaşılabileceği bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı riskinin ortaya konulabilmesi amacıyla, pozisyonların yapısı ve karmaşıklığı ile uyumlu ölçüm, izleme, limitleme, stres testi ile senaryo analizi çalışmaları yürütülmekte ve sonuçları raporlanmaktadır. Bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan faiz oranı riskinin ölçüm ve izleme faaliyetlerine yönelik periyodik olarak bilançonun bütünü baz

alınarak Yeniden Fiyatlama Boşluk Analizi, Net Faiz Marjı/Geliri Analizi ve Durasyon Analizi yapılmakta olup, ayrıca bankanın ekonomik sermaye yeterliliği gözetilmektedir. Yeniden Fiyatlama Boşluk Analizi varlık ve yükümlülüklerin, Net Faiz Marjı/Geliri Analizi ise faize duyarlı bilanço kalemlerinin yeniden fiyatlamaya kalan süreleri esas alınarak uygulanmaktadır. Durasyon Analizi varlık ve yükümlülüklerin efektif durasyon yöntemi ile bulunan sürelerinin miktarlarıyla ağırlıklandırılması yoluyla yapılmaktadır. Yapılan durasyon analizleri modifiye durasyon ve konveksite analizleri ile desteklenmektedir (ZB, 2014: 142).

4.2.8. Bilanço Riski Yönetimi

Bilanço riskleri kapsamında Banka'nın varlık, yükümlülük ve bilanço dışı hesaplarından kaynaklanan risklerinin etkin bir şekilde yönetilmesi hedeflenmektedir. Bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı riski ve likidite riski bu çerçevede ele alınmaktadır. Likidite Riski, fonlamaya ilişkin likidite riski ile piyasaya ilişkin likidite riskinden oluşmaktadır. Fonlamaya ilişkin likidite riski, Bankanın öngörülebilir ya da öngörülemez tüm nakit akışı gereksinimini, günlük operasyonları ya da finansal yapıyı etkilemeksizin gereğince karşılayamaması sonucu bankanın zarar etme olasılığını ifade eder. Piyasaya ilişkin likidite riski, piyasalarda derinliğin olmaması veya aşırı dalgalanma nedeniyle bankanın herhangi bir pozisyonunu, piyasa fiyatlarından kapatamaması veya dengeleyememesi sonucu maruz kalabileceği zarar olasılığını ifade eder. Faiz oranı riski ise faiz oranlarında meydana gelen değişimlerin, faiz hassasiyeti olan varlıklarda yükümlülüklerde ve ayrıca bilanço dışı işlemlerde ortaya çıkarabileceği değer kayıpları olarak tanımlanmaktadır (ZB, 2015: 185).

4.2.9. 2013 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği

Sermaye yeterliliği standart oranı, 28 Haziran 2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ve "Kredi Risk Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ" esaslarına göre hesaplanmaktadır.

Tablo 3'de görüldüğü gibi, bankanın konsolide sermaye yeterliliği standart oranı %12,88 olarak gerçekleşmiştir. KRYS 11.450.786-PRSY 728.104-ORSY 1120.110-Özkaynak 21.410.537TL olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: 2013 Yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi (TL)

Konsolide Finansal Varlıklar	Cari Dönem
Kredi Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (Kredi Riskine Esas Tutar*0,08 (KRSY))	11.450.789
Piyasa Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (PRSY)	728,104
Operasyonel Risk için Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (ORSY)	1.120.110
Özkaynak	21.410.537
$\text{Özkaynak}/((\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY}) * 12,5) * 100$	12.88

Kaynak: Ziraat Bankası (2013). Faaliyet raporu.

4.2.10. 2014 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği

Tablo 4’de görüldüğü gibi, bankanın hesaplanan konsolide sermaye yeterliliği standart oranı %17,47 olarak gerçekleşmiştir. KRSY 12.080.749-PRSY 1.130.622-ORSY 1276.599-Özkaynak 31.643.693TL olarak hesaplanmıştır. Sermaye yeterliliği standart oranı, 6 Eylül 2014 tarih ve 29111 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ve “Kredi Risk Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ” esaslarına göre hesaplanmaktadır.

Tablo 4: 2014 Yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi (TL)

Konsolide Finansal Varlıklar	Cari Dönem
Kredi Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (Kredi Riskine Esas Tutar*0,08 (KRSY))	12.080.749
Piyasa Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (PRSY)	1.130.622
Operasyonel Risk için Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (ORSY)	1.276.599
Özkaynak	31.643.693
$\text{Özkaynak}/((\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY}) * 12,5) * 100$	17,47
$\text{Ana Sermaye}/((\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY}) * 12,5) * 100$	16,43
$\text{Çekirdek Sermaye}/((\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY}) * 12,5) * 100$	16,49

Kaynak: Ziraat Bankası (2014). Faaliyet raporu.

Kredi riskine ilişkin karşı taraflar/işlemler “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” de belirtilen risk sınıfları bazında ayrıştırılarak ilgili risk sınıfı için belirtilen hususlar çerçevesinde risk ağırlığı atanmakta, “Kredi Risk Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ” esasları doğrultusunda risk azaltımına tabi tutularak, ilgili risk ağırlıkları ile çarpılmak suretiyle kredi risk ağırlıklı tutar hesaplanmaktadır. Gayri nakdi krediler ve taahhütler, “Bankalarca Kredilerin ve

Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” doğrultusunda ayrılan özel karşılıkları düşülünce “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” de belirtilen krediye dönüştürme oranları ile kredi risk ağırlıklı tutar hesaplamalarına dahil edilmektedir. Tükenme ve değer kaybı ile karşı karşıya olan varlıklar, ilgili amortismanlar ve karşılıklar düşüldükten sonra kalan net tutarlar üzerinden hesaplama yapılmaktadır (ZB, 2014: 110).

4.2.11. 2015 Yılına Ait Sermaye Yeterliliği

Özkaynak hesaplamasında sermayeden indirilen değer olarak dikkate alınan tutarlar ile alım satım hesapları kredi risk ağırlıklı varlık hesaplamalarına dahil edilmemektedir. Karşı taraf kredi riskine ilişkin hesaplamalar, repo ve türev işlemler için yapılmaktadır. Söz konusu işlemler “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” ile “Kredi Riski Azaltım Tekniklerine İlişkin Tebliğ” Ek’lerinde belirtilmiş olan oranların uygulanmış haliyle hesaplamalara katılmaktadır. Kredi riskine esas tutar hesaplamalarına bankacılık hesaplarında yer alan repo ve türev işlemleri dahil edilmektedir. Karşı taraf kredi riskine ilişkin hesaplamalar bankacılık hesapları için basit finansal teminat yöntemiyle, alım-satım hesapları için ise kapsamlı finansal teminat yöntemiyle yapılmaktadır. Alım satım hesapları için hesaplanan karşı taraf kredi riski tutarı piyasa riskine esas tutar hesaplamalarına dahil edilmektedir (ZB, 2015: 113).

Tablo’5 de görüldüğü gibi, Bankanın konsolide sermaye yeterliliği standart oranı %14,56 olarak gerçekleşmiştir. KRYS 16.514.750-PRSY 1.409.451-ORSY 1.444.182-Özkaynak 35.243.628 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5: 2015 Yılı Sermaye Yeterliliği Standart Oranına İlişkin Özet Bilgi (TL)

Konsolide Finansal Varlıklar	Cari Dönem
Kredi Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (Kredi Riskine Esas Tutar*0,08 (KRSY))	16.514.750
Piyasa Riski İçin Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (PRSY)	1.409.451
Operasyonel Risk için Gerekli Sermaye Yükümlülüğü (ORSY)	1.444.182
Özkaynak	35.243.628
$\text{Özkaynak}/[(\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY})\cdot 12,5]\cdot 100$	14,56
$\text{Ana Sermaye}/[(\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY})\cdot 12,5]\cdot 100$	13,43
$\text{Çekirdek Sermaye}/[(\text{KRSY}+\text{PRSY}+\text{ORSY})\cdot 12,5]\cdot 100$	13,48

Kaynak: Ziraat Bankası (2015). Faaliyet raporu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesindeki Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi 1988’de yayımladığı "Capital Accord" (Sermaye Uyumu) adlı kararlar, ülkeler arasındaki farklılıkları önlemek üzere sermaye yeterliliğinde uluslararası düzeyde kriterleri belirlemiştir. Kriterler tavsiye niteliği taşımaktadır ancak kriterlere uymayan ülkeler uluslararası platformlardan dışlanmaktadır.

Basel I farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği uygulamalarını birbirleriyle uyumlu hale getirmek için düzenlenmiştir. Basel II temel olarak bankaların denetim ve gözetiminde daha sağlam bir altyapının tesis edilmesini, risk yönetiminin güçlendirilmesini, piyasa disiplini ve dolayısıyla küresel düzeyde sürdürülebilir bir finansal istikrarın sağlanmasını hedeflemektedir. Basel III düzenlemeleri ile getirilen en önemli değişiklik, finansal krizlerin önüne geçilmesini sağlamak üzere “döngüsellik karşıtı sermaye tamponu” ve “sermaye koruma tamponu” uygulamalarının hayata geçirilmesidir.

Türkiye’de 1988 yılından itibaren Basel I standardını kademeli bir geçiş süreciyle uygulamaya koymuştur. 1989 yılı için %5 ile başlayan SYR, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7 ve 1992 yılında %8’e yükseltilmiştir. Türkiye’de ise risk odaklı denetimi amaçlayan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Basel II uzlaşısı üzerinde kapsamlı çalışmalar yapmaktadır.

Son dönemde bu çalışmaların kapsamına, Türkiye’nin AB’ye katılım süreci de göz önünde alınarak AP ve Konseyinin 14 Haziran 2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri (CRD) ile AB müktesebatı da dâhil edilmiştir. Basel III uzlaşısının gerekliliklerini Türkiye’deki bankacılık sektörü kapsamında değerlendirilmesi hususunda öncelikle altının çizilmesi gereken nokta, Türk Bankacılık sektörünün yaşanan 2001 krizinden sonra yeniden yapılandığı sayısı 96 olan bankaların 56’ya düştüğü ve bunlarında sermaye payının önemli ölçüde yabancı sermayeye geçtiği ve kamuya ait olduğu ve bu yeniden yapılandırma sonucunda da, Basel III’ün gerekliliklerine uyum sürecinde zorlanmayacağına anlaşılmıştır.

BDDK’nın Basel komitesine ilişkin düzenlemeleri şöyledir:

- Ülke riski yönetimine ilişkin düzenlemeler

- Piyasa riskine ilişkin düzenlemler
- Operasyonel riske ilişkin düzenlemler
- Karşı taraf kredi riskine ilişkin düzenlemler
- Faiz oranı riskinin yönetimine ilişkin düzenlemler
- Bankaların sermaye yeterliliği ve likitide planlamasında kullanacakları stres testleri hakkında düzenlemeler
- Bankaların kredi yönetimine ilişkin düzenlemler
- İçsel sermaye yeterliliğiderecelendirme süreci hakkında
- Daha nitelikli sermaye
- Niceliği arttırılmış sermaye
- Sermaye tamponunun oluşturulması
- Risk bazlı olmayan kaldıraç oranı
- Likitide düzenlemeleri
- Karşı taraf kredi riski ve alım satım hesaplarına ilişkin düzenlemeler.

Türkiye’de sermaye yeterliliği oranı 1992’de %8 olarak belirlenmiştir. 2007’de yaşanan küresel kriz sonrasında kademeli olarak yükseltilmeye başlamıştır. Sermaye yeterlilik oranı %8 olmasına rağmen Türkiye 2006 yılında hedef olarak kendine %12’yi baz almıştır. Basel III’ de ilave özkaynak yükümlülüklerinin yanı sıra bankaların sermaye tamponu oluşturabilmesi için ilave çekirdek sermaye bulundurma yükümlülüğü getirmiştir. Basel III AB müktesabıyla tam uyumludur. Buna göre ana sermaye yeterliliği standardı %6, çekirdek sermaye standart oranı %4,5 olarak belirlenmiştir. Türkiye’deki bankacılık sermaye yeterlilik oranı Haziran 2013 tarihinde %16,3 olarak gerçekleşmiştir; sektörün 2015 sermaye yeterliliği oranı da %15,56’dır. Ziraat Bankası A.Ş’nin konsolide sermaye yeterliliği oranları 2013 yılında %13,48; 2014 yılında %16,49 ve 2015 yılında 13,48 olarak gerçekleşmiştir.

Basel I, sermaye yeterliliği oranının hesaplanmasında gerekli olan risk ölçüm yöntemlerini belirleyememesi, finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayrımı yapılmaması, portföy risklerini göz ardı etmesi ve varlıkların piyasa değeri yerine muhasebe değerlerinin esas alınması basel kriterlerinin eksikliklerini ortaya koymuştur.

Basel II OECD ‘klup kuralı’ nı kaldırmış kredi riski hesaplanmasında standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım olmak üzere iki yöntem belirlemiştir. Risk hesaplamasında kredi riski, operasyonel risk ve piyasa risklerini gözetmiş ve geliştirmiştir. Basel III ün karşı taraf kredi riski ve alım-satım hesaplarına ilişkin değişiklik çalışmaları sürmektedir, konuyla ilgili BDDK’nın uygulama esasları doğrultusunda yapılan analizler, riskler bazında stres testleri/senaryo analizleri ile desteklenmektedir.

Ziraat Bankası A.Ş risk yönetimi çerçevesinde BDDK ve TCMB ye hesaplamaları ve sonuçları raporlamaktadır. 2013 yılında bankanın kredi riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 11.450.789 TL, piyasa riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 728,104 TL, operasyonel risk için gerekli sermaye yükümlülüğü: 1.120.110 TL, özkaynak: 21.410.537 TL’ dir (Tablo 3). 2014 yılında kredi riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 12.080.749 TL, piyasa riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 1.130.622 TL, operasyonel risk için gerekli sermaye yükümlülüğü: 1.276.599 TL, özkaynak: 31.643.693 TL’ dir (Tablo 4). 2015 yılında kredi riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 16.514.750 TL, piyasa riski için gerekli sermaye yükümlülüğü: 1.409.451 TL, operasyonel risk için gerekli sermaye yükümlülüğü: 1.444.182 TL, özkaynak: 35.243.628TL’ dir (Tablo 5).

Dünyada bankaların mali yapısının güçlü olmasını gösteren unsurlar sermaye yeterliliği rasyolarıdır, bankaların mali yapısının güçlü olması ülkenin finansal sistemin güçlü olduğunu gösterir. Bu bağlamda basel kriterleri sermaye yeterliliği konusunda uluslararası anlamda referans alınmıştır, kriterlerin Türkiye’de uygulanması bu uygulamaların Türkiye ekonomisindeki başarısı Ziraat Bankası A.Ş çerçevesinde araştırılmıştır.

Bu çerçevede 1988 yılında komite sermaye yeterliliğinin dünyada standartlaştırılması için Basel I’i yayınlamıştır. Basel I’in risk bazlı olmaması ve operasyonel riski konu edinmemesi sebebiyle eksik görülerek Basel II yayınlanmıştır. Basel II de sermaye yeterliliği daha şeffaf hale getirilmiş piyasa riski, operasyonel risk, sermaye yeterliliği denetimi ve piyasa disiplini eklenmiştir. 2008 yılı yaşanan küresel kriz sonrası edinilen tecrübelerle Basel III kriterleri yayınlanmıştır.

Basel III’e 2019’a kadar kademeli geçiş öngörülmüştür. Basel III getirdiği özkaynak yükümlülüklerine ek olarak sermaye tamponu, daha nitelikli ve niceliği

arttırılmış sermaye, risk bazlı sermaye, likitide düzenlemeleri, karşı taraf kredi riskinin ve alım satım hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasına ilişkin çalışmalar sürdürülmektedir.

Çalışmada bu bağlamda Türkiye’de 2005 yılında BDDK tarafından Basel II’ ye geçiş yol haritası açıklanmıştır. Basel II’nin Türkiye’deki etkisinin anlaşılması açısından içsel denetim sürecine ilişkin değişiklikler, reel sektöre olan etkiler, içsel derecelendirme süreci, konsildayon açısından düzenleme ve Basel II/SGY, yerel sayısal etki çalışmaları (QIS TR-TR2-TR3), I. ve II. Anket çalışmaları açıklanmıştır bunların yanısıra Basel II’ye yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Eylül 2013 yılında BDDK tarafından ‘Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik’ yayınlanarak Basel III’e yönelik uyum çalışmaları ile bankaların özkaynak yapılarının zararları telafi etme kapasitelerinin artırılmasına yönelik hükümler getirilmektedir.

Ziraat Bankası A.Ş. Basel kriterlerinin uygulanabilmesi için bu konuda BDDK’nın yayınladığı yönetmelik ve tebliğlere göre hareket etmektedir. Bu kapsamda sermaye yeterliliği ve risk yönetimi çerçevesinde bankanın düzenlemeleri açıklanmaya çalışılmıştır. Ziraat Bankası A.Ş. 2013 yılında Basel III düzenlemelerini de bünyesinde uygulamaya başlamıştır. Bu sebeple bankanın 2013 yılından bu yana sermaye yeterliliğine ilişkin tablolara yer verilmiştir.

Bankacılık krizlerinin neden olduğu kayıpların ülke sınırlarını aşması, ekonomik piyasaları oluşturan en önemli sektör olan bankacılıkta kullanılan sermaye yeterliliği rasyolarını dolayısı ile sermaye yeterliliği rasyolarını oluşturan riskler ve bu riskleri kontrol eden risk ölçüm yöntemlerinde önemini orataya koymuştur.

Türkiye geçmiş yıllarda dışa kapalı bir politika izlemiştir. Ancak 1980’li yıllardan sonra devletin piyasa üzerindeki baskısı azaldıkça bankalar daha realist politikalar gerçekleştirmiştir fakat bankalar bu süreci iyi yönetememiştir. 90’lı yıllardan itibaren ülke 1994, 2000, 2001 yıllarındaki finansal krizlere sürüklenmiştir. Anlatılanlar çerçevesinde Basel kriterleri Türkiye’deki bankacılık sektörüne risk yönetimi ile sermaye yeterliliğinin hesaplanmasının yanı sıra şeffaflık ve denetim konularında getirdiği yeniliklerle de sisteme katkı sağlamıştır. Basel II anlaşılması gereken önemli konulardan biri gelişmiş risk ölçüm yaklaşımlarının temel yaklaşımlara göre daha başarılı olduğudur. Basel’in başarısı bankaların uzlaşmayı en iyi şekilde değerlendirip kendine uygun şekilde uygulamasına bağlıdır. Aksi takdirde krizler daha da

derinleşebilir. Sermaye yeterliliği konusunda makro ekonomik yapı, finansal sistemin durumu, Türkiye'nin AB ile uyumlu çalışmaları önemli unsurlardır. Basel kriterlerinin uygulama süreci çok karmaşık olmakla birlikte BDDK tarafından gerekli önlemler alınmalı ve bankalar bu konuda özendirilmelidir. Basel III ile birlikte Sermaye yeterliliğine ilişkin yenilikler son dönemde bankaların maliyetleri üzerinde baskı yaratmıştır. Ziraat Bankası A.Ş güçlü sermayesi sebebiyle ve devlet bankası olmanın sağladığı ucuz fonlama ile birlikte Basel kriterlerini başarılı bir şekilde uygulayabilmiştir.

Günümüzde bankacılık sektörünün kedi mevduat oranı %120 'i seviyelerinde bu durum bankaların mevduatlarının üzerinde kredi verdiklerini gösterir, batık kredilerin toplam kredilere oranı %6 seviyelerinde bu durum da bankaların kredi verebilme yeteneklerinin daralacağına işaret eder. Bankalar kaynak ve sermaye buldukları takdirde kârlarını arttırabilir, 2015 yılı sektör kârı 26 milyar TL ancak sektörün toplam büyüklüğü 2.357 milyar TL'dir buradan anlaşılacağı gibi bankalar hızlı büyüyormuş ve yüksek kar yapıyormuş gibi görünsede sektörün büyüklüğünün karşısında karların düşük olması bankaların öz kaynak karlılıklarının az olduğunu ve sermaye yeterliliğinin sınıra yaklaştığını göstermektedir. Mevcut sermaye yeterliliği kriterlerinin aynı zamanda bankaların maliyetlerini arttırdığı de görülmektedir.

T.C Ziraat Bankası A.Ş' nin başarılı sermaye yeterliliği ve risk yönetimi politikaları ile sektörün en önemli aktörlerinden olduğunu göstermektedir. Banka kriterlere uyum çerçevesin de sermaye gereksinimi içsel değerlendirme süreci kapsamında sermaye yeterliliği politikasını belirlemiş, buna ek olarak, Fitch Ratings Uluslararası Derecelendirme kuruluşunun notları yurt dışı yerleşik olan karşı taraflar ile Türkiye'deki merkezi yönetimi ve merkez bankasından alacaklar için kullanılmıştır, bu durum kriterlerin uygulanması konusunda bankanın oldukça ilerleme kaydettiği ve bu alanda sıkıntı yaşamayacağını göstergesidir. Risk yönetimi kapsamında yıl sonları itibarıyla Stres Testi ve İSEDES Raporları ilgili diğer birimlerimizin de katkılarıyla hazırlanmakta ve Yönetim Kurulunun onayının ardından BDDK'ya iletilmektedir.

Bankanın karşılaşılabileceği likidite riskinin ortaya konulabilmesi amacıyla, pozisyonların yapısı ve karmaşıklığı ile uyumlu ölçüm, izleme, limitleme, stres testi ile senaryo analizi çalışmaları yürütülmekte ve sonuçları periyodik olarak raporlanmaktadır. Banka likidite riski ölçüm ve izleme faaliyetlerine yönelik olarak

Likidite Boşluk Analizi, Davranışsal Likidite Boşluk Analizi, Ortalama Vade Analizi ve Mevduat Tortusu Analizi gerçekleştirmektedir.

Bankanın ilgili birimlerince ticari, kurumsal ve girişimci segmentte yer alan müşterilerin kredi değerliliğinin tespiti amacıyla Firma Değerlendirme Sistemi, Bireysel segmentte yer alan müşterilerinin kredi değerliliğinin tespiti amacıyla ise Skoring Modeli kullanılmaktadır, böylece kullanılan kredilerin risklerinin azaltılması sağlıklı kedi kullandırmalarının önü açılmıştır. Söz konusu modellerin istatistiksel yöntemlerle doğruluğunun ve performansının ölçümüne yönelik validasyon çalışmaları yürütülmektedir. Bankanın karşılaşılabileceği piyasa risklerinin ortaya konulabilmesi amacıyla, risk ölçümü ve izleme faaliyetleri gerçekleştirilmekte ve sonuçları Banka'nın stratejik karar alma sürecinde dikkate alınmaktadır. İçsel sermaye analizleri kapsamında, ileri ölçüm yöntemleri kullanılarak operasyonel risk için ekonomik sermaye tahmini yapılmaktadır. Bankada COBIT (Bilgi ve İlgili Teknolojiler İçin Kontrol Hedefleri) kapsamında, bütünleşik risk ana çatısının tesis edilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Banka karşılaşılabileceği bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı riskinin ortaya konulabilmesi amacıyla, pozisyonların yapısı ve karmaşıklığı ile uyumlu ölçüm, izleme, limitleme, stres testi ile senaryo analizi çalışmaları yürütülmekte ve sonuçları periyodik olarak raporlanmaktadır. Bilanço riskleri kapsamında Banka'nın varlık, yükümlülük ve bilanço dışı hesaplarından kaynaklanan risklerinin etkin bir şekilde yönetilmesi hedeflenmektedir. Bankacılık hesaplarından kaynaklanan faiz oranı riski ve likidite riski bu çerçevede ele alınmaktadır.

KAYNAKÇA

- AB Bakanlığı. (2013). *BDDK tarafından yayımlanan Basel-III yönetmelikleri*. <http://www.ab.gov.tr>
- Akargitmez, E. (2014). *Basel III kriterlerinin kobi'ler üzerindeki etkileri osmaniye örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniveristesi, Osmaniye.
- Aktan, B. (2007). *Ticari bankalarda risk yönetimi ve monte carlo var simülasyon yöntemiyle portföy riskinin hesaplanması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Aras, G. (2006). *Basel II sermaye yeterliliği düzenlemelerin kobiler üzerine etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Aramaz, S. (2008). *Basel II kriterlerinin kobi'lere etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Atiker, M. (2005). *Basel I ve Basel II*. Konya Ticaret Odası Etüd - Araştırma Servisi, 2005 – 41 / 08. http://www.kto.org.tr/d/file/BASEL_rapor.pdf
- Ayan, E. (2007). *Türkiye 'de bankacılık risklerinin yönetiminde Basel II uzlaşısı ve faiz ile kur risklerine ilişkin bir uygulama*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Aykut, C. (2008). *Basel II standartları*. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, XXX, 1-10, http://www.mfa.gov.tr/uluslar_arasi_ekonomik_sorunlar_agustos_2008.tr.mfa.
- Basel Committee on Banking Supervision (2015). *A brief history of the Basel Committee*. <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>
- Baş, M. (2010). *Türk bankacılık sisteminin Basel II kriterlerine uyum sürecinin sermaye yeterlilikleri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Baysal, B. (2007). *Standart yaklaşımlar çerçevesinde yeni Basel sermaye yeterliliği uzlaşısı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi, Kars.

BDDK, (2016). *Ülke riskinin yönetimine ilişkin rehber*, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/13473ulke_riski_yonetimine_iliskin_rehber.pdf

BDDK, (2016). *Piyasa riskinin yönetimine ilişkin rehber*, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/13472piyasa_riski_rehberi.pdf

BDDK, (2016). *İsedes raporuna ilişkin rehber*, https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Mevzuat/Bankacilik_Kanununa_Iliskin_Duzenlemeler/14606isedes_raporu_hakkinda_rehber.pdf

BDDK. (2016). *Faiz oranı riskinin yönetimine ilişkin rehber*, <http://www.bddk.org.tr>.

BDDK. (2016). *Bankaların kredi yönetimine ilişkin rehber*. <http://www.bddk.org.tr>

BDDK. (2015). *Türk bankacılık sektörü temel göstergeleri 2015*. . http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/15175tbs_temel_gostergeler_aralik_2015.pdf

BDDK. (2014). *Yıllık faaliyet raporu 2014*. Ankara. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

BDDK. (2013). *Yıllık faaliyet raporu 2013*. Ankara. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

BDDK. (2012). *Yıllık faaliyet raporu 2012*. Ankara. Bddk Aroks Doküman Merkezi

BDDK. (2011). *Basel-II üçüncü sayısal etki çalışması (QIS-TR3) Değerlendirme Raporu*. Ankara. Bddk Ofisteknik Doküman Merkezi

BDDK. (2010). *Sorularla Basel III*. Ankara. Bddk Risk Yönetim Dairesi

BDDK. (2009). *Türk bankacılık sistemi genel görünümü*. http://www.bddk.gov.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/TBSGG/7575TBS_Genel_Gorunumu_Aralik2009.pdf

BDDK. (2007). *Basel-2 İkinci sayısal etki çalışması (QIS-TR2) değerlendirme raporu*. Ankara. Bddk Xerox Doküman Merkezi

BDDK. (2006). *Stratejik plan*. http://www.bddk.org.tr/Websitesi/turkce/Kurum_Bilgileri/Stratejik_Plan/90StratejikPlan.pdf

BDDK. (2005). *Türk bankacılık sistemi Basel-II 1. Anket Çalışması Sonuçları*. Ankara. Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi

BDDK. (2005). *Türk bankacılık sistemi Basel-II 2. Anket Çalışması Sonuçları*. Ankara. Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi

BDDK. (2005). *10 soruda yeni basel sermaye uzlaşısı (BASEL-II)*. Ankara. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi

BDDK. (2004). *Basel-II sayısal etki çalışması (QIS-TR) değerlendirme raporu*. Ankara. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi

Bektaş, Z. (2006). *Türk bankacılık sektöründe risk yönetimi ve Basel II kriterleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Bilge, G. (2011). *Bankalar açısından risk yönetiminin önemi ve Basel II sürecinin risk yönetimi üzerine etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Boyacıoğlu, M. (2002). Operasyonel risk ve yönetimi. *Bankacılık Dergisi*, 42, 57-64. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Melek_Aralik2002.doc

Candan, H. ve Özgün, A. (2014). *Bankalarda Risk Yönetimi Ve Basel II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Cangürel, O. (2010). *Kriz, Basel III ve BDDK*. <http://www.dunya.com/yorum-inceleme/kriz-basel-iii-ve-bddk-89730h.htm>

Aykut, C. (2008). *Basel II standartları*. <http://www.yumpu.com/tr/document/view/210627/basel-ii-standartlari>

Cengiz, E. (2013). *Basel I-II-III sermaye uzlaşısı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

Delikanlı, İ. (2010). *Basel III: Uluslararası bankacılık ve finans sisteminin yeni mimarisi ve Türk bankalarına etkileri*. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/9812iir_konusmametnif.pdf

Ercan, M. (2010). *Finansal kriz kurumları ve Basel II düzenlemeleri çerçevesinde kredi riskinin ölçümü ve derecelendirilmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Erkek S. Ve Dede, A. (2008). *Basel II ve kobilere etkisi*. http://www.kto.org.tr/d/file/Basel_son_rapor.pdf

Geyikçi, U. (2013). *Basel kriterleri çerçevesinde kredi derecelendirme model önerisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Hepaktan, E. (2008). *Türkiye'nin dönüşüm sürecinde dış ticaret politikaları*. http://www.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/hepaktan.pdf

Kaptan, D. (2008). *Basel II kriterleri ve bankacılık sektöründe Basel II eğitimi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kartal, M. (2014). *Bankaların içsel sermaye yeterliliği derecelendirme süreci*, <https://mustafatevfikkartal.wordpress.com/2014/10/16/bankalarin-icsel-sermaye-yeterlilik-degerlendirme-sureci/>

Keleş, A. (2009). *Basel kriterlerinin iç kontrol açısından Türk bankacılık sektörüne etkileri ve öneriler*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kılınç, S. (2014). *Türkiyede bankacılık sektörü dış kaynak kullanımı ve ülke içindeki kredilere etkisi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Küllahi, E. (2013). *Bankacılıkta riskler ve Türk bankacılık sektörü'nün Basel kriterleri'ne uyum süreci*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Matlum, T. (2007). *Basel II uzlaşısının finansal kesim ve Türk ekonomisine etkisi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Muzır, E. (2011). *Basel II düzenlemeleri doğrultusunda kredi riski analizi ve ölçümü: geleneksel ekonometrik modellerin yapay sinir ağı ve mars modelleriyle karşılaştırılmasına yönelik ampirik bir çalışma*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ocak, H. (2013). *Türkiye’de kredilendirme politikaları, Basel uygulamalarının Türk bankacılık sektörü ve kobi’ler üzerindeki etkileri*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Okat, C. (2008). *Basel II’nin Türk finans sektörü sermaye yeterlilik rasyosuna etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, Ankara.

Özçam, M. (2004). *Basel II uzlaşısı*. <http://www.spk.gov.tr/yayingoster.aspx?yid=942&ct=f&action=displayfile>

Özdemir, A. (2015). *Basel III: karşı taraf kredi riski, sistemik açıdan önemli kuruluşlar ve diğer yapısal bloklara ilişkin düzenlemeler*. <http://serpam.org/wp-content/uploads/Bulten-1501.pdf>

Özince, E. (2005). (18.05.2005). Finansal istikrar, Basel II ve bankalar açısından etkileri. *Bankacılık Dergisi*, 53, 20.

Özpek, H. (2014). *Basel uzlaşılarının gelişim sürecinin finansal krizler paralelinde değerlendirilmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Operasyonel riske esas tutarın ileri ölçüm yaklaşımı ile hesaplanmasına ilişkin tebliğ. (06 Eylül 2014). *Resmi Gazete*, s.4.

Sarı, S. (2004). *Ticari bankalarda risk yönetimi ve sermaye yeterliliği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sarıgül, H. (2012). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarının Basel I-II-III kriterlerine uygunluğunun ölçülmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Şahin, İ. (2013). *Küresel finansal kriz esnasında geliştirilen bankacılık düzenlemelerinden Basel III kriterlerinin kapsamı ve uygulama süreci*. <http://journal.mufad.org/attachments/article/707/9.pdf>

Şatana, E. (2009). *Basel II’nin Türk bankacılık sektörünün mali yapısı üzerine etkileri*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tansöker, S. (2008). *Avrupa Birliği ve Basel düzenlemeleri çerçevesinde Türkiye sermaye piyasalarında risk yönetimi, Avrupa Birliği’ne uyum yeteneği*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.

- TBB. (2006). *Basel II çalışma raporları*. <https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Dergiler/Dokumanlar/58.pdf>
- TBB. (2004). *Bankaların risk yönetimi çalışmaları hakkında değerlendirme*. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Riskanket.pdf
- TBB. (2003). *2002 yılında Türk bankacılık sistemi*. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve.../BankaSistemi_Haziran2003.doc
- TBB. (2002). *Türkiye ekonomisi ve Türk bankacılık sistemi* "TBB'nin değerlendirme ve önerileri"*. <https://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/43.pdf>
- TBB. (2002). *Basel komite yeni sermaye yeterliliği düzenlemesi*. https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Basel.doc
- Teker, S. ve Bolgün, K. ve Akçay, M. (2005). Banka sermaye yeterliliği: Basel II standartlarının bir Türk bankasına uygulanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 42-54.
- Varlık, A. (2010). *Basel ilkeleri ışığında bankacılıkta risk yönetimi ve Türkiye uygulaması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- Yarız, A. (2011). *Bankacılıkta risk yönetimi: risk matrisi uygulaması*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul.
- Yayla, M. Ve Kaya, Y. (2005). *Basel-II, ekonomik yansımaları ve geçiş süreci*. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1272calismaraporu_2005_3.pdf
- Yıldız, T. (2012). *Basel II sürecinde kamu bankalarında iç denetimin yeniden yapılandırılması: iller bankası örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, A. (2013). *Sermaye yeterlilik oranlarının kümeleme analizi ve Basel III kriterlerinin Türk bankacılık sektörü sermaye yeterliliği üzerine etkileri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Yurdakul, D. (2010). *Basel II kriterlerine göre bankalarda iç denetim ve Türkiye'deki genel çerçevesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

ZB, (2015). *2015 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2015.pdf>

ZB, (2014). *2014 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2014.pdf>

ZB, (2013). *2013 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2013.pdf>

ZB, (2011). *2011 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2011.pdf>

ZB, (2010). *2010 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2010.pdf>

ZB, (2009). *2009 faaliyet raporu*. <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Yatirimcilliskileri/Documents/FaaliyetRaporu/FaaliyetRaporu2009.pdf>

Zyfi, B. (2011). Basel II standartları bağlamında Türkiye ve Arnavutluk bankacılık sektörlerinin incelenmesi, Arnavutluk'da uyumlaştırma uygulaması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.